

The background features a complex pattern of overlapping, wavy lines in various shades of red and pink. The lines are thin and densely packed, creating a sense of movement and depth. The overall color palette is warm and monochromatic, with the lines varying in opacity and color intensity from a deep red to a light pink.

STUDIJA

**Slike u glavama i srcima:
Albanci i Srbi - jedni o drugima**

Izradu ove studije finansijski je podržala Nacionalna zadužbina za demokratiju (NED). Odgovornost za sadržaj studije snose jedino Biro za društvena istraživanja i Centar za zastupanje demokratske kulture - ACDC

ZORAN GAVRILOVIĆ • DUŠAN RADAKOVIĆ

STUDIJA

**Slike u glavama i srcima:
Albanci i Srbi - jedni o drugima**

O PROJEKTU

Projekat „Srpsko-albansko medijsko ogledalo“, koji realizuju organizacije BIRODI i ACDC, osmišljen je s ciljem unapređenja međumedijskih odnosa i boljeg razumevanja između Albanaca iz južne Srbije i Srba sa severa Kosova. Projekat se fokusira na opštine Bujanovac, Preševo i Medveđa na jugu Srbije, kao i Severnu Mitrovicu, Zvečan, Zubin Potok i Leposavić na severu Kosova – regije u kojima su odnosi između ovih zajednica često narušeni političkim i medijskim narativima.

Nedavni događaji, poput sukoba u Banjskoj i tenzija u vezi sa političkim dešavanjima, naglasili su potrebu za analizom percepcije i razumevanja između ove dve etničke grupe. Uloga medija i političkih narativa u oblikovanju međusobnih stavova pokazala se kao ključni faktor u pogoršanju, ali i potencijalno u unapređenju odnosa. Zbog toga ovaj projekat teži da, putem istraživanja i interaktivnih aktivnosti, identifikuje dominantne narative i ponudi preporuke za njihovu transformaciju.

Kao deo projekta, sprovedeni su anketni upitnici, fokus grupe i medijski monitoring, koji su omogućili uvid u „slike u glavama“ – percepcije, stavove i stereotipe koji oblikuju svakodnevni život i međusobne odnose. Cilj je bio ne samo da se mapiraju trenutni izazovi, već i da se identifikuju konkretna rešenja za unapređenje komunikacije i razumevanja između Srba i Albanaca. Rezultati projekta biće predstavljeni u vidu sveobuhvatne analize sa preporukama, koja će biti dostupna široj javnosti i ključnim akterima. Dodatno, kao doprinos trajnom unapređenju odnosa, biće ustanovljena godišnja nagrada za promociju srpsko-albanskih odnosa.

U analizi koja sledi, detaljno će biti predstavljeni rezultati istraživanja sprovedenih u okviru projekta. Poseban akcenat stavljen je na percepcije učesnika iz različitih etničkih i društvenih grupa, uticaj medijskih narativa, kao i na predloge za unapređenje međunacionalne saradnje u analiziranim regionima.

ZORAN GAVRILOVIĆ

ISTRAŽIVANJE JAVNOG MNJENJA

Uzorak Preševska dolina

Istraživanje je realizovano na uzorku veličine 500 ispitanika, od toga 250 ispitanika u opštinama Bujanovac i Preševo, dok je severno-kosovski poduzorak veličine od 250 ispitanika realizovan u opštinama Severna Mitrovica, Zubin Potok, Zvečan i Leposavić. U okviru poduzorka za Preševsku dolinu u opštini Preševo anketirano je 135, a u Bujanovcu 115 ispitanika. Izbor ispitanika je vršen u tri koraka.

Prvi korak izrade uzorka obuhvatio je izbor mesnih zajednica na nivou opština Preševo i Bujanovac, koje su podeljene po veličini kako bi se obezbedila jednaka zastupljenost malih i velikih mesnih zajednica.

Izbor ispitanika u urbanim i ruralnim zonama vršen je tako što su anketari imali obavezu da izaberu centralnu ulicu, odrede početnu adresu u naselju u kojem vrše anketiranje (centar mesne zajednice, velika raskrsnica, centralna autobuska stanica, zadružni dom i sl.). Nakon određivanja početne adrese anketar se kretao levom stranom niz ulicu i biraio svaki sedmi ulični broj (npr 1 pa 8, pa 15 ...).

U slučaju da je na uličnom broju stambena zgrada sa više stambenih jedinica (do 4 sprata) anketar je imao obavezu da anketira samo jedno domaćinstvo, odnosno jedan ispitanik. U soliterima, odnosno zgradama preko 4 sprata, anketar je mogao da anketira dva domaćinstva, odnosno dva ispitanika. Ako je prvi anketiran na prvom spratu, sledeći treba da bude na 7.spratu, ili prvi na 2.spratu, sledeći na 9.spratu. Dakle, imperativ je da se u celosti ispoštuje princip "sedmog koraka". Ako u toku kretanja anketar dođe do adrese na kojoj se nalazi neka institucija, on bira prvu sledeću stambenu zgradu.

Izbor ispitanika u ruralnim zonama je vršen na način da ako se radi o ušorenim selima izbor ispitanika je kao u gradu, znači svaki sedmi kućni broj. Ako su sela razbacana, kao u planinskim krajevima, onda se bira svaka četvrta kuća. Ako i to nije izvodivo, onda vršimo izbor po principu koji je moguć u datim okolnostima, npr. svaku drugu kuću, ili, u krajnjem slučaju, svaku kuću.

U trećem, tj. poslednjem koraku, koji se odnosi na izbor ispitanika u domaćinstvu na anketu odgovaraju samo lica starija od 18 godina, kojima je najbliži datum rođedan

Uzorak Kosovo

Na severu Kosova anketiranje je takođe sprovedeno na uzorku od 250 ispitanika, ravnomerno raspoređenih u opštinama Severna Mitrovica, Zvečan, Zubin Potok i Leposavić. Izbor ispitanika na ovom području takođe je bio pažljivo planiran kako bi se osigurala reprezentativnost uzorka, uz uključivanje građana različitih etničkih zajednica, kao što su Srbi i Bošnjaci.

U izboru ispitanika korišćena je metodologija koja se oslanjala na identifikaciju ključnih urbanih i ruralnih zona u svakoj opštini, sa dodatnim fokusom na postizanje ravnoteže između različitih društvenih slojeva. Posebna pažnja posvećena je uključivanju ispitanika sa višim stepenom obrazovanja, kako bi se dobili podaci koji osvetljavaju stavove i percepcije informisanih pojedinaca, što značajno doprinosi kvalitetu i validnosti analize.

Osim anketnog istraživanja, u sve četiri opštine na severu Kosova organizovane su i fokus grupe. Učesnici fokus grupa birani su tako da uključuju predstavnike lokalne zajednice, organizacija civilnog društva, studente, preduzetnike i novinare. Cilj ovog pristupa bio je da se prikupe raznovrsni pogledi na međunacionalne odnose i svakodnevne izazove s kojima se suočavaju građani ovih područja.

Ovakva kombinacija kvantitativnog i kvalitativnog istraživanja omogućila je sveobuhvatan uvid u društvene dinamike na severu Kosova, istovremeno osiguravajući da se čuju glasovi svih, za projekat relevantnih aktera.

Poimanje nacije

Prva tema sa kojom su se suočili ispitanici bila je poimanje nacije. Naime, ispitanici su bili u prilici da izaberu odgovor i time predstave kako definišu naciju, kao pre svega zajednicu onih koji imaju isto državljanstvo ili kao zajednicu onih, koji pre svega pripadaju jednom narodu, odnosno imaju zajedničku veru, jezik, kulturu i tradiciju.

Nalazi istraživanja, koji su predstavljani u Tabeli 1, govore da i među Albancima i Srbima, koji žive na severu Kosova, ali i u Preševskoj dolini dominira etničko poimanje nacije. Procenat ispitanika koji je na severu Kosova izabrao ovu opciju je 76,2%, a na prostoru opština Preševo i Bujanovac 92,8%. Opciju, prema kojoj je nacija zajednica onih koji imaju državljanstvo izabrao je svaki peti ispitanik (19,9%) na severu Kosova, odnosno 6,4% među ispitanicima koji su anketirani u Preševu ili Bujanovcu.

Tabela 1. Poimanje nacije među ispitanicima srpske nacionalnosti na severu Kosova i ispitanicima albanske nacionalnosti, koji žive na prostoru opština Preševa i Bujanovac

	Sever Kosova	Preševo i Bujanovac
Zajednica onih koji imaju državljanstvo iste države	19,9 %	6,4 %
Zajednica onih koji pripadaju jednom narodu, koji ima svoju veru, jezik, kulturu i tradiciju	76,2 %	92,8 %
Nz/Bo	3,9 %	0,8 %

Ovaj nalaz nam govori o prisutnosti mehaničke solidarnosti među ispitanicima, odnosno ambijentu izraženog etnokolektivizma u kojem žive i Srbi na severu Kosova i Albanci u Preševskoj dolini na periferiji etnonacionalnih svetova čiji su centri u Beogradu i Prištini, odnosno Tirani.

Činjenica da je 92,8% ispitanika iz Preševa i Bujanovca za etničko poimanje nacije nije opravdano sa metodološke strane raditi statističku analizu rezultata po sociodemografskim varijablama. Rezultati opravdavaju statističku analizu prema sociodemografskim podacima samo na uzorku ispitanika na severu Kosova.

Posmatrajući dobijene rezultate, prema polnoj strukturi ispitanika na severa Kosova, zaključili smo da ne postoji statistički značajna razlika kada je u pitanju stav¹ o poimanju nacije između žena i muškaraca. Takođe, ako se dobijeni rezultati sagledaju u okviru starosne strukture ispitanika sa severa Kosova može se zaključiti da postoji statistički značajna razlika² između generacija.

1 Koeficijent kontigencije (u daljem tekstu CC) (0,587;0,105)

2 CC (0,278; 0,008)

Tabela 1.1. Stav ispitanika na severu Kosova prema poimanju nacije u zavisnosti od starosti ispitanika

	18-29	30-39	40-49	50-64	65+
Zajednica onih koji imaju državljanstvo iste države	15,1%	16,2%	10,8%	45,7%	17,6%
Zajednica onih koji pripadaju jednom narodu, koji ima svoju veru, jezik, kulturu i tradiciju	80,2%	81,1%	86,5%	54,3%	82,4%
Nz/Bo	4,7%	2,7%	2,7%	0%	0%

Ukrštanjem nalaza o obrazovanju ispitanika sa severa Kosova i njihovog stava o naciji (Tabela 1.2) dobija se zaključak da ne postoji statistički značajna razlika u odgovorima o poimanju nacije u odnosu na obrazovanje učesnika istraživanja³.

Tabela 1.2. Stav ispitanika na severu Kosova prema poimanju nacije u zavisnosti od obrazovanja ispitanika

	Osnovna škola	Srednja strukovna škola	Gimnazija	Viša škola –	Visoka škola	Fakultetsko obrazovanje	Master studije	Doktorske studije
Zajednica onih koji imaju državljanstvo iste države	50,0%	18,5%		4,0%	12,9%	30,7%	21,4%	22,2%
Zajednica onih koji pripadaju jednom narodu, koji ima svoju veru, jezik, kulturu i tradiciju	50,0%	79,6%	100,0%	96,0%	80,6%	66,7%	71,4%	77,8%
Nz/Bo		1,9%			6,5%	2,7%	7,1%	

Poređenjem odgovora učesnika istraživanja sa severa Kosova definiciji nacije u skladu s etno-samopojmanjem ispitanika dobijamo da postoji statistički značajna razlika⁴. Konkretno, ovo znači da postoje umerene, ali statistički značajne razlike u poimanju nacije u zavisnosti od etno(samo)identifikacije ispitanika.

3 CC (0,29; 0,114)

4 (p=0.026)

Tabela 1.3. Stav ispitanika na severu Kosova prema poimanju nacije u zavisnosti od etno-identifikacije

	Albanac	Srbin	Bošnjak	Goranac	Crnogorac	Jugosloven	Nacionalno neopredljen
Zajednica onih koji imaju državljanstvo iste države		17,9%	26,1%	100,0%	100,0%		50,0%
Zajednica onih koji pripadaju jednom narodu, koji ima svoju veru, jezik, kulturu i tradiciju	100,0%	79,2%	73,9%			50,0%	50,0%
Nz/Bo		2,8%				50,0%	

Poredeći nalaze po mestu stanovanja u četiri opštine sa Severu Kosova, došli smo do zaključka da ne postoji statistički značajna razlika u vezi s dominantnim etnonacionalnim poimanjem nacije⁵.

Tabela 1.4. Stav ispitanika na severu Kosova prema poimanju nacije u zavisnosti od mesta stanovanja ispitanika

	Severna Mitrovica	Zvečan	Zubin potok	Leposavić
Zajednica onih koji imaju državljanstvo iste države	24,1%	11,1%	9,4%	19,4%
Zajednica onih koji pripadaju jednom narodu, koji ima svoju veru, jezik, kulturu i tradiciju	73,0%	84,4%	87,5%	80,6%
Nz/Bo	2,9%	4,4%	3,1%	

I za kraj predstavice analiziramo statističku zavisnost definisanja nacije u zavisnosti od sektora u kojem rade ispitanici iz četiri opštine na severu Kosova. Nalazi istraživanja koji su predstavljeni u Tabeli 1. ⁵ pokazuju da postoji slaba statistička zavisnost, odnosno veza između ove dve varijable.⁶

5 CC (0,169; 0,28)

6 CC (0,48; 0,000)

Tabela 1.5. Stav ispitanika na severu Kosova prema poimanju nacije u zavisnosti od sektora u kojem radi ispitanik

	Zajednica onih koji imaju državljanstvo iste države	Zajednica onih koji pripadaju jednom narodu, koji ima svoju veru, jezik, kulturu i tradiciju
Poljoprivreda, ribarstvo, šumarstvo, vodoprivreda		100,0%
Industrija i rudarstvo		100,0%
IT	12,5%	87,5%
Građevinarstvo, komunalne delatnosti		100,0%
Zanatstvo	42,9%	57,1%
Saobraćaj i veze	0%	0%
Trgovina, ugostiteljstvo, turizam	25,0%	75,0%
Lične usluge		100,0%
Finansije		100,0%
Obrazovanje, kultura, zdravstvo, socijalna zaštita	20,6%	76,5%
Policija, vojska, zaštita		100,0%
Državne organi, organizacije, političke stranke itd.	26,9%	73,1%
Domaćica		100,0%
Nezaposlen	11,8%	88,2%
Penzioner	23,1%	76,9%
Primalac socijalne pomoći		100,0%
Učenik ili student		100,0%
Nešto drugo	33,3%	58,7%
Radnik		100,0%
Bez odgovora	12,5%	87,5%

Društveni identiteti

Naredna tema, koja će biti predstavljena u našoj studiji, su društveni identiteti ispitanika, odnosno kako su učesnici istraživanja izrazili važnost svog (društvenog) identiteta, tj. kakve slike ispitanici imaju o sebi u kontekstu društava u kojima žive.

Pogled na Tabelu 2. govorio tome da su dva najzastupljenija identiteta, koja se tiču etniciteta i verske pripadnosti, jednako zastupljena kako kod Albanaca iz Preševske doline, tako i kod Srba koji žive u opštinama na severu Kosova.

Valja podvući da, izuzev etnofiletističkog identiteta, koji objedinjuje pripadnost svom narodu i svojoj verskoj zajednici, nijedan od ostalih identiteta nije zastupljen u manje od 50% slučajeva. Osim sličnih nalaza, istraživanje pokazuje i razlike.

Prema podacima iz Tabele 2 za ispitanike sa severa Kosova hijerarhiju društvenih identiteta čini sledeći raspored: pripadnost državi, regionu (severno Kosovo), profesiji i gradu u kojem žive.

Nasuprot ovim nalazima su nalazi iz poduzorka iz Preševske doline, čiju hijerarhiju društvenih identiteta pored etničke i verske komponente kao dominantne čine: pripadnost profesiji/zanimanju, gradu, regionu (Preševska dolina) i na kraju državi.

Tabela 2. Stav o značaju društvenih identiteta u zavisnosti od mesta stanovanja ispitanika.

	Sever Kosova	Rang	Preševska dolina	Rang
Pripadnost državi u kojoj živite	79,6	3	62,0	6
Pripadnost narodu čiji ste deo	77,9	1	84,3	2
Pripadnost religiji	77,9	1	89,9	1
Pripadnost regiona u kojem živite	61,3	4	72,2	5
Pripadnost gradu u kojem živite	55,8	6	76,7	4
Pripadnost profesiji/zanimanju	56,4	5	77,2	3

Navedeni rezultati iz istraživanja govore o postojanju "mikro-svetova" na nivou dva regiona. Svaki od ova dva regiona ima svoju hijerarhiju društvenih identiteta, koji je odraz društvenog i političkog konteksta i koji za osnovu imaju etno-versku komponentu kao bazu.

Ovaj nalaz, uz nalaz o izraženom etnonacionalizmu kao formi poimanja nacije, čine dubok i dugotrajan uticaj na odnose Srba i Albanaca, ali pre svega prepreku u procesu tranzicije od zajednice ka društvu ili kako bi to sociolozi definisali od zajednice mehaničke ka društvu organske solidarnosti.

Prikazani nalazi pokazuju da veći deo ispitanika na nivou etno-regiona gradi svoj etno-prostorni identitet u protistavu prema pravno-političkom entitetu u kojem ostvaruje svoja prava i realizuje obaveze. Tako anketirani sa severa Kosova svoj prostorni identitet vezuju za državu

(Srbiju), koju priznaju kao pravno-politički entitet, odnosno region i grad u kojem realno žive. Profesionalni identitet kod ispitanika sa Severa Kosova je u toj hijerarhiji potisnut u odnosu na ostale društvene identitete.

S druge strane, ispitanici iz Preševske doline su kao najbitniji identitet izabrali profesiju/zanimanje, zatim grad, region i na kraju državu u kojoj žive.

Nalazi iz Tabele 2 pokazuju da s jedne strane imamo nalaz da ispitanici sa severa Kosova imaju svoju realnost, koja je vezana za državu Srbiju kao (simbolički), odnosno pravno-politički prostor, koji se u realnom životu prenosi na region i grad kao društvene prostore u kojima se odvija svojevrsna (samo)izolacija. Skoro istovetan proces (samo)izolacije istraživanjem je konstatovan na nivou Bujanovca i Preševa, gde su ispitanici svojim odgovorima pokazali da im je najmanja identifikacija sa državom (Srbija) u kojoj žive, odnosno da je značajno veća identifikacija sa profesijom, ali i gradom i regionom kao pravno-političkim i simboličkim enklavama.

U Tabeli broj 2.1 se nalazi starosna analiza odgovora ispitanika u zavisnosti od mesta stanovanja.

Tabela 2.1. Stav prema značaju identita u zavisnosti od mesta stanovanja ispitanika i statisti

Pripadnost			18-29	30-39	40-49	50-64	65+
Sever Kosova	Državi u kojoj živite	Bitno	50,00%	32,40%	32,40%	28,60%	47,10%
		Veoma bitno	31,40%	45,90%	43,20%	62,90%	47,10%
			81,40%	78,30%	75,60%	91,50%	94,20%
Bujanovac i Preševo	Državi u kojoj živite	Bitno	21,40%	1,90%	19,00%	11,80%	22,20%
		Veoma bitno	45,50%	49,10%	40,50%	50,00%	55,60%
			66,90%	51,00%	59,50%	61,80%	77,80%
Sever Kosova	Narodu čiji ste deo	Bitno	33,70%	17,60%	21,60%	34,30%	29,40%
		Veoma bitno	47,70%	59,50%	51,40%	60,00%	70,60%
			81,40%	77,10%	73,00%	94,30%	100,00%
Bujanovac i Preševo	Narodu čiji ste deo	Bitno	19,60%	13,20%	26,80%	17,60%	11,10%
		Veoma bitno	63,40%	67,90%	65,90%	67,60%	66,70%
			83,00%	81,10%	92,70%	85,20%	77,80%
Sever Kosova	Religiji	Bitno	45,30%	29,70%	32,40%	65,70%	35,30%
		Veoma bitno	34,90%	45,90%	43,20%	25,70%	64,70%
			80,20%	75,60%	75,60%	91,40%	100,00%
Bujanovac i Preševo	Religiji	Bitno	13,40%	5,80%	4,90%	20,60%	0,00%
		Veoma bitno	73,20%	86,50%	92,70%	67,60%	88,90%
			86,60%	92,30%	97,60%	88,20%	88,90%
Sever Kosova	Region	Bitno	44,20%	29,70%	27,00%	28,60%	41,20%
		Veoma bitno	27,90%	31,10%	37,80%	14,30%	47,10%
			72,10%	60,80%	64,80%	42,90%	88,30%
Bujanovac i Preševo	Region	Bitno	30,40%	9,60%	34,10%	20,60%	22,20%
		Veoma bitno	44,60%	46,20%	48,80%	52,90%	55,60%
			75,00%	55,80%	82,90%	73,50%	77,80%
Sever Kosova	Gradu	Bitno	29,10%	24,30%	10,80%	11,40%	47,10%
		Veoma bitno	31,40%	29,70%	40,50%	20,00%	41,20%
			60,50%	54,00%	51,30%	31,40%	88,30%
Bujanovac i Preševo	Gradu	Bitno	32,10%	20,80%	31,70%	23,50%	22,20%
		Veoma bitno	47,30%	47,20%	51,20%	47,10%	66,70%
			79,40%	68,00%	82,90%	70,60%	88,90%
Sever Kosova	Profesiji	Bitno	23,30%	20,30%	29,70%	25,70%	35,30%
		Veoma bitno	32,60%	24,30%	29,70%	11,40%	47,10%
			55,90%	44,60%	59,40%	37,10%	82,40%
Bujanovac i Preševo	Profesiji	Bitno	36,00%	13,20%	30,00%	15,20%	0,00%
		Veoma bitno	40,50%	66,00%	52,50%	54,50%	77,80%
			76,50%	79,20%	82,50%	69,70%	77,80%

Stav o ofanzivnom militarizmu

Želeći da istražimo militantnu komponentu srpsko-albanskih odnosa u pograničnim teritorijama, u upitnik je uključena i skala militarizma. Na taj način smo želeli da utvrdimo potencijal za (vojne) konflikte meren Skalom ofanzivnog militarizma, tj. spremnošću ispitanika da podrže rat kao sredstvo za ispravljanje istorijskih nepravdi državi i narodu kojem ispitanik pripada, odnosno kao sredstvom ujedinjenja naroda kojem ispitanik pripada u jednu državu.

U Tabeli 3 vide se razlike na nivou severnog Kosova i Preševske doline. Nešto više od petine ispitanika iz Preševske doline je spremno da podrži ofanzivni militarizam od ispitanika sa severa Kosova kao bi se ispravile nepravde učinjene državi u kojoj žive ispitanici, ali i da se isprave istorijske nepravde učinjene prema narodu kojem ispitanici pripadaju, tj. da se većina pripadnika naroda kojem pripadaju ispitanici ujedini u jednu državu.

Tabela 3. Stav prema ofanzivnom militarizmu

	Sever Kosova	Preševo i Bujanovac	+/-
Ako je to način da se isprave istorijske nepravde učinjene prema Vašoj državi	38,1	61,2	-23,1
Ako je to način da se isprave istorijske nepravde učinjene prema narodu kojem pripadate	37,0	57,6	-20,6
Ako je to način da se većina pripadnika Vašeg naroda ujedini u jednu državu	35,9	58,8	-22,9

Segmentacija rezultata prema sociodemografskim podacima govori da kod ispitanika koji žive na severu Kosova i u Preševskoj dolini u najvećej meri ne postoje statistički značajne razlike po pitanju ofanzivnog militarizma, koji je u funkciji teritorijalnog revizionizma, izuzev ako se izuzme deo ispitanika, koji živi na severu Kosova, a koji imaju srednje stručno obrazovanje, gimnaziju ili master studije, odnosno ispitanici žive na prostoru četiri opštine severa Kosova, a rade u sektoru industrije i rudarstva, građevinarstva, ličnih usluga, državnih organa i političkih partija.

Tabela 3.1 Stav prema ofanzivnom militarizmu u zavisnosti od sociodemografskih osobina ispitanika

		Ako je to način da se isprave istorijske nepravde učinjene pre Vašoj državi	Ako je to način da se isprave istorijske nepravde učinjene prema narodu kojem pripadate	Ako je to način da se većina pripadnika Vašeg naroda ujedini u jednu državu
Bujanovac i Preševo				
Pol ispitanika	Kruskal-Wallis	0,000	0,473	2,355
	Stepen slobode	1	1	1
	Značajnost	0,998	0,492	0,125
Starost ispitanika	Kruskal-Wallis	3,413	5,508	7,943
	Stepen slobode	4	4	4
	Značajnost	0,491	0,239	0,094
Obrazovanje ispitanika	Kruskal-Wallis	1,452	6,497	2,133
	Stepen slobode	5	5	5
	Značajnost	0,919	0,261	0,830
Sektor zaposlenosti	Kruskal-Wallis	27,836	23,255	24,545
	Stepen slobode	24	24	24
	Značajnost	0,267	0,505	0,431
Sever Kosova				
Pol ispitanika	Kruskal-Wallis	0,428	0,730	0,475
	Stepen slobode	1	1	1
	Značajnost	0,513	0,393	0,491
Starost ispitanika	Kruskal-Wallis	4,255	2,808	3,605
	Stepen slobode	4	4	4
	Značajnost	0,373	0,590	0,462
Obrazovanje ispitanika	Kruskal-Wallis	12,278	9,011	14,615
	Stepen slobode	7	7	7
	Značajnost	0,092	0,252	0,041
Sektor zaposlenosti	Kruskal-Wallis	41,193	34,540	51,719
	Stepen slobode	19	19	19
	Značajnost	0,002	0,016	0,000

Ovaj nalaz nam govori da postoji većinska saglasnost na nivou severa Kosova da ne postoji podrška ofanzivnom militarizmu, ali i da postoji deo građana koji smatraju da je ofanzivni militarizam opravdan. S druge strane, kod većeg broja ispitanika sa prostora Preševske doline postoji podrška ofanzivnom militarizmu.

Osećanja jednih o drugima

Naredni korak u istraživanju međunacionalnih odnosa Albanaca i Srba su emocije, koje jedni prema drugima osećaju. Valja podsetiti da su emocije deo stavova i kao takve one utiču na formiranje, reprodukciju i promenu stavova, odnosno emocije su deo stava strukture ličnosti i društvenih grupa kojima ona pripada, a nacija je svakako jedna od društvenih grupa.

Zato smo u upitniku imali pitanje koje je merilo kakve stavove ispitanici imaju prema pojmovima: Srbija, Kosovo, Albanci i Srbi, jer nam je cilj bio da utvrdimo emocionalnu stranu stavova Srba i Albanaca, koji žive na severu Kosova, odnosno Preševskoj dolini.

Nije teško bilo pretpostaviti, kao što pokazuju podaci iz Tabele broj 4, da će postojati jasne podele kada su u pitanju pozitivne (poštovanje, divljenje, ljubav) i negativne (mržnja, prezir, strah) emocije ispitanika na način da većina ispitanika koja živi u Preševskoj dolini ima pozitivne emocije prema Albancima i Kosovu i negativne prema Srbiji i Srbima. I obrnuto, da će većine ispitanika koji žive na severu Kosova imaju pozitivne emocije prema Srbiji i Srbima, odnosno negativne prema Kosovu i Albancima.

Tabela 4. Pregled emotivnih reakcija na pojmove Srbija, Kosovo, Albanci i Srbi u zavisnosti od mesta stanovanja ispitanika

Mesto stanovanja	Šta osećate prema?	Mržnju	Strah	Prezir	Poštovanje	Divljenje	Ljubav	Ravno- dušnost	Nemam stav
Sever Kosova	Kosovu	13,3	17,7	16,0	1,1	2,8	21,0	16,0	23,2
Preševo i Bujanovac		2,4	3,2	2,8	45,6	31,2	65,6	6,4	4,8
Sever Kosova	Srbiji	0,0	0,0	1,7	26,5	9,4	30,4	17,1	18,2
Preševo i Bujanovac		45,6	44,8	35,2	17,2	3,2	1,2	18,4	7,6
Sever Kosova	Albancima	6,6	17,1	14,9	4,4	1,1	6,1	39,8	16,6
Preševo i Bujanovac		2,0	2,4	6,9	36,7	52,4	56,0	4,4	3,2
Sever Kosova	Srbima	0,6	0,0	1,1	17,7	3,9	41,4	13,8	24,9
Preševo i Bujanovac		39,8	26,1	21,6	15,8	2,9	1,7	7,9	22,8

Pored emocionalne komponente stava postoje konativna (interesna/motivaciona) i kognitivna komponenta, odnosno pristup građanina informacijama o predmetu stava.

Rezultati istraživanja u Tabeli 5 ukazuju da postoji informisanje o Albancima i Srbima, uz prisutnost izuzetaka, kao što je slučaj sa ispitanicima (14,9%) sa severa Kosova koji se veoma malo informišu o dešavanju na prostoru Preševske doline ili drugi primer da tek nešto više od svakog četvrtog ispitanika (27,2%) iz Preševske doline informiše o stanju u Srbiji.

Tabela 5. Učestalost informisanja (osrednje i mnogo) u zavisnosti od mesta stanovanja ispitanika.

	Sever Kosova	Preševo i Bujanovac
Koliko se informišete o Srbiji	82,3	27,2
Kako se informišete o Kosovu	80,1	67,6
Kako se informišete o severu Kosova	87,8	56,8
Kako se informišete o Bujanovac i Preševo	14,9	75,2
Kako se informišete o položaju naroda kojem pripadate	80,1	60,4
Kako se informišete o životu naroda koji žive u pored Vas	74,0	46,8

Pored obimnosti informisanja (kvantitativna komponenta) istraživanjem smo merili teme o kojima se informišu ispitanici kada su u pitanju odnosi Albanaca i Srba (kvalitativna komponenta).

Ispitanici sa severa Kosova su naveli da se najviše informišu o politici, odnosno političkoj situaciji (14,2%), zatim o postupanju kosovskih institucija, pre svega delovanju kosovske policije prema Srbima, čije je ponašanje od dela ispitanika okarakterisano kao teror - nametanjem straha kod srpske zajednice (13,9%).

Multietnička saradnja kao tema je interesantna za 7,4% učesnika ankete. Isti procenat (7,4%) je imao interes za temu dešavanja na severu Kosova, Tek svaki dvadeseti ispitanik (5,4%) je pokazivao interes za temu pregovora i dijaloga Srbije i Kosova. Svaki peti ispitanik je dao odgovor "Ne znam – bez odgovora".

Nasuprot severno-kosovskom poduzorku, poduzorak ispitanika koji žive u Preševskoj dolini kada su u pitanju srpsko-albanski odnosi se pre svega informišu o politici (38,8%), ekonomiji (18,8%), stanju u društvu (12,4). Nešto više od ¼ ispitanika (27,2%) je navelo da se informiše u svim temama.

Nalazi iz Tabele 6 nam govore da učesnici istraživanja, bilo da su sa severa Kosova ili iz Preševske doline, imaju mrežu socijalnih kontakata, koja pokriva prostor Srbije i Kosova, odnosno prostor severa Kosova i Preševske doline. Naravno, postoje različiti intenziteti socijalne umreženosti učesnika istraživanja.

U okviru socijalne mreže kontakata u najvećoj meri se radi o rođaćkim i prijateljskim povezanostima, mada su prisutne i poslovne.

Tabela 6. Socijalna umreženost

Da li imate?	Sever Kosova	Preševska dolina
Rođake koji žive u Srbiji	91,7	81,2
Prijatelje koji žive u Srbiji	94,5	78,4
Poslovne partnere kolege koji žive u Srbiji	76,2	56,0
Rođake koji žive na Kosovu	84,0	75,6
Prijatelje koji žive na Kosovu	84,0	81,6
Poslovne partnere kolege koji žive na Kosovu	73,5	57,2
Rođake koji žive na severu Kosova	87,3	51,6
Prijatelje koji žive na severu Kosova	94,5	57,6
Poslovne partnere kolege koji žive na severu Kosova	87,3	42,4
Rođake koji žive u Bujanovcu ili Preševu	5,0	86,0
Prijatelje koji žive u Bujanovcu ili Preševu	18,2	79,6
Poslovne partnere kolege koji žive u Bujanovcu ili Preševu	9,4	67,2

Tako, skoro svaki deseti ispitanik (9,4%), koji živi na severu Kosova, ima svog poslovnog partnera u Bujanovcu ili Preševu, a skoro svaki drugi ispitanik, koji živi u Bujanovcu i Preševu ima poslovne kontakte sa osobama koje žive na severu Kosova.

U istraživanju ispitanike smo pitali iz kojih razloga su bili u Srbiji ili na Kosovu. Rezultati govore da su lični razlozi ti koji dominiraju kao razlog dolaska ispitanika sa severa Kosova i Preševske doline u Srbiji ili na Kosovo, dok su na drugom mestu prijateljski, a na trećem poslovno profesionalni. Valja primetiti da svaki peti ispitanik iz Bujanovca i Preševa nikada nije bio u ostatku Srbije.

Tabela 6. Prostorno-socijalna pokretljivost

Mesto stanovanja	Kojim povodom ste bili	Lični	Prijateljski	Poslovni/profesionalni	Nisam bio
Sever Kosova	U Srbiji	70,7	19,9	2,2	7,2
Preševska dolina	U Srbiji	56,4	14,4	8,4	20,8
Sever Kosova	Na Kosovu	60,2	16,6	12,7	10,5
Preševska dolina	Na Kosovu	19,6	58,8	15,6	6,0

Sada prelazimo na analizu rezultata, koji se tiču stavova ispitanika o institucionalnom okviru, koji je u funkciji reprezentacije, tj. predstavljanja interesa građana na nivou skupštinska tela, odnosno tela koja su u funkciji izvršne vlasti u oblasti prava nacionalnih manjina.

Što se tiče ispitanika, koji žive na prostoru severa Kosova, najveći broj njih nema stav o poslanicima koji zastupaju albansku zajednicu u Skupštini Srbije, dok svaki četvrti (24,3%) ima negativno mišljenje o radi predstavnika albanske zajednice u Skupštini Srbije. Valja podvući da 16% ispitanika nema ni pozitivan ni negativan stav o radu poslanika koji predstavljaju albansku zajednicu u Skupštini Srbije.

Skoro polovina ispitanika (46,4%) sa severa Kosova ima negativnu ocenu predstavljanja u Skupštini Kosova od strane poslanika, koji su predstavnici srpske nacionalne zajednice. Skoro jedna trećina ispitanika (29,8%) sa severa Kosova negativno ocenjuje rad nadležnih ministarstava, koja se staraju o pravima nacionalnih manjina u Vladi Srbije. Nezadovoljstvo ovih ispitanika je veće kada su u pitanju ministarstva u Vladi Kosova, koja se staraju o pravima manjima, jer 55,8% anektiranih je negativno ocenilo rad ovih ministarstava.

Natpolovično nezadovoljstvo učesnici ankete su pokazali kada su u pitanju Briselski i Ohridski sporazumi.

Tabela 7. Stav prema institucionalnom okviru ispitanika koji žive na severu Kosova.

Da li ste upoznati i kako ih ocenjujete	Nisam upoznat(a)	Upoznat(a) i cenim pozitivno	Upoznat(a) i cenim ni pozitivno ni negativno	Upoznat(a) i cenim negativno	Upoznat(a) ali ne mogu da ocenim
Poslanike koji predstavljaju albansku zajednicu u Skupštini Srbije	28,7	9,4	16,0	24,3	21,5
Poslanike, koji predstavljaju srpsku zajednicu u Skupštini Kosova	9,4	1,7	13,3	46,4	29,3
Ministre u Vladi Srbije koji se staraju o pravima nacionalnih zajednice	19,9	2,8	19,3	29,8	28,2
Ministre u Vladi Kosova koji se staraju o pravima nacionalnih zajednice	7,2	2,2	16,6	55,8	18,2
Briselske sporazume	10,5	1,7	16,6	54,1	17,1
Ohridski sporazum	11,6	1,7	15,5	54,1	17,1

Sada ćemo predstaviti viđenje institucionalnog mehanizma od strane ispitanika, koji žive u Preševskoj dolini.

Najveći broj ispitanika iz Preševske doline, njih četiri od deset pozitivno ocenjuje postupanje poslanika koji zastupaju albansku nacionalnu zajednicu u Skupštini Srbije. O radu srpskih predstavnika u Skupštini Kosova, ne može da se izjasni ili da oceni više od četvrtine anketiranih (28,8%), a (31,2%) ocenjuje ni pozitivno ni negativno.

Na pitanje da ocene rad nadležnih ministarstava u Vladi Srbije, koja se bave pravima nacionalnih zajednica, trećina učesnika ankete (29,6%) nema ni pozitivan ni negativan stav, dok 27,2% ispitanika nema stav. S druge strane, 1/3 učesnika ankete sa prostora Preševske doline pozitivno ceni rad ministarstava u kosovskoj vladi, koja se bave pravima nacionalnih manjina (33,6%).

Što se tiče Briselskih sporazuma i Ohridskog sporazuma, svaki deseti ispitanik u proseku na ova dva sporazuma gleda pozitivno, a svaki peti negativno.

Tabela 8. Stav prema institucionalnom okviru ispitanika koji žive u Preševskoj dolini

Da li ste upoznati i kako ih ocenjujete	Nisam upoznat	Upoznat i cenim pozitivno	Upoznat i cenim ni pozitivno ni negativno	Upoznat i cenim negativno	Upoznat ali ne mogu da ocenim
Poslanike koji predstavljaju albansku zajednicu u Skupštini Srbije	4,8	40,8	18,4	9,6	26,4
Poslanike, koji predstavljaju srpsku zajednicu u Skupštini Kosova	4,4	17,2	31,2	18,4	28,8
Ministre u Vladi Srbije koji se staraju o pravima nacionalnih zajednice	5,6	16,0	29,6	21,6	27,2
Ministre u Vladi Kosova koji se staraju o pravima nacionalnih zajednice	4,8	33,6	23,6	8,8	29,2
Briselske sporazume	6,4	11,2	28,0	21,2	33,2
Ohridski sporazum	8,4	10,8	22,4	23,6	34,8

Nijedna analizirana komponenta bilansa (ne)zadovoljstva ispitanika, a koja je kreiran za ovu priliku, nije prešla 50% zadovoljstva, što nam daje indicije da među građanima severa Kosova i Preševske doline vlada nezadovoljstvo.

Kada su u pitanju ispitanici sa prostora severa Kosova, oni su najviše zadovoljni mogućnostima školovanja na maternjem jeziku (48,6%), zatim materijalnim standardom (36,5%) i mogućnostima školovanja generalno. Među ispitanicima iz Preševske doline, najveće zadovoljstvo je vezano za mogućnosti ostvarivanja verskih prava (43,2%), materijalnim stanjem (34%) i mogućnosti školovanja na maternjem jeziku (31,2%).

Tabela broj 9. Bilans (ne)zadovoljstva

U kojoj meri ste zadovoljni u okviru grada u kojem živite	Sever Kosova	Preševska dolina
Materijalnim standardom Vaše porodice	36,5	34,0
Zdravstvenim sistemom	23,8	26,4
Mogućnostima školovanja generalno	25,4	19,6
Mogućnostima školovanja na maternjem jeziku	48,6	31,2
Ostvarivanju prava u sudskim sistemu	6,1	22,8
Očuvanjem maternjeg jezika	22,1	27,6
Očuvanjem kulturne baštine	23,8	27,2
Mogućnostima da ostvarite svoja verska prava	23,8	43,2

Kada su u pitanju međunacionalni odnosi Albanaca i Srba na prostoru severnog Kosova, odnosno Preševske doline za to smo postavili posebno pitanje.

Ispitanici sa severa Kosova izuzetno su negativno ocenili odnos Srba i Albanaca. Nijedan ispitanik nije rekao da su odnosi Srba i Albanaca dobri i Severnoj Mitrovici i Zvečanu. U Zubinom Potoku i Leposaviću taj procenat iznosi 0,6% ispitanika. Za razliku od učesnika istraživanja sa severa Kosova, u Preševskoj dolini procenat pozitivne ocene odnosa Albanaca i Srba je značajno veći. Više od polovine ispitanika (57,2%) smatra da su odnosi Srba i Albanaca u Bujanovcu dobri, dok je taj procenat u Preševu 44%.

Anketirani građani severa Kosova i Preševske doline su bili u prilici da iznesu svoje stavove po pitanju budućnosti odnosa Albanaca i Srba.

Za 72,9% ispitanika sa severa Kosova budućnost odnosa Srba i Albanaca je u sukobima različitog intenziteta na Severu Kosova. Trećina anketiranih (33,6%) u Preševskoj dolini ima isti stav po pitanju budućnosti odnosa Srba i Albanaca na Severu Kosova, dok 33,6% ne može da ocene kakvi će biti odnosi Albanaca i Srba na prostoru severnog Kosova.

S druge strane, više od polovine ispitanika (54,1%) sa severa Kosova ne može da oceni kakvi će biti odnosi Srba i Albanaca na prostoru Preševske doline, a 40,8% ispitanika iz Preševske doline smatra da će Srbi i Albanci na prostoru Preševske doline živeti jedni pored drugih bez konflikta .

Tabela 10. Predikcija ispitanika o budućnosti srpsko-albanskih odnosa

Mesto stanovanja ispitanika	Kada su u pitanju odnosi Srba i Albanaca, kakva je Vaša procena, da li je će oni ići u pravcu?	U pravcu novih konflikata različitog intenziteta	U pravcu života jednih pored drugih bez konflikata	U pravcu saradnje i tolerancije	Ne mogu da ocenim
Sever Kosova	Seveni deo Kosova	72,9	7,7	7,2	12,2
Preševska dolina	Seveni deo Kosova	33,6	26,0	6,8	33,6
Sever Kosova	Bujanovac i Preševo	26,0	11,6	8,3	54,1
Preševska dolina	Bujanovac I Preševo	15,6	40,8	21,6	22,0

Problemi i rešenja

Učesnici istraživanja su imali mogućnost da iskažu koji su to najveći problemi koji opterećuju odnose Srba i Albanaca.

Za ispitanike sa severa Kosova su glavni problemi koji opterećuju odnose Srba i Albanaca su: politika (15,5%), osvajanje severa Kosova, otimanje imovine, represija policije (15,5%), postupanje Vlade Kosova (9,4%) i Aljbin Kurti (6,6%). S druge strane, za ispitanike iz Preševske doline problem, koji opterećuju odnose Srba i Albanaca su: socijalni problemi (22,8%), ratno nasleđe (10,4%), jezik (10,4%) i diskriminacija Albanaca (10%).

Na kraju istraživanja ćemo predstaviti nalaze, koji nam govore kako ispitanici vide koji su akteri deo problema, a koji su deo rešenja.

Anketirani, koji žive na severu Kosova, smatraju da su glavni izvori problema u odnosima Srba i Albanaca: vlast na Kosovu (81,8%), Zapad (80,7%) i Ohridski sporazum (63%).

Za ispitanike sa prostora Preševske doline akteri koji doprinose problemima u odnosu Srba i Albanaca su: vlast u Srbiji (46%), poslanici koji predstavljaju srpsku zajednicu u Skupštini Kosova (45,6%) i Rusija (41,2%).

Tabela 11. Ko je izvor problema u odnosu Srba i Albanaca

	Sever Kosova	Preševska dolina
Zapad	80,7	24,8
Rusija	29,8	41,2
Vlast u Srbiji	30,9	46,0
Vlast na Kosovu	81,8	30,0
Poslanici koji predstavljaju albansku zajednicu u Skupštini Srbije	44,8	33,6
Poslanici, koji predstavljaju srpsku zajednicu u Skupštini Kosova	37,6	45,6
Ministri u Vladi Srbije koji se staraju o pravima nacionalnih manjina	19,9	38,8
Ministri u Vladi Kosova koji se staraju o pravima nacionalnih manjina	53,6	29,2
Opština Severna Mitrovica	57,5	32,0
Opština Zubin potok	55,8	31,2
Opština Leposavić	55,8	30,0
Opština Zvečan	55,8	28,4
Opština Bujanovac	20,4	32,8
Opština Preševo	18,8	39,2
Opština Medveđa	10,5	38,4
Nacionalni savet Albanaca u Srbiji	28,2	32,4
Privredna komora Srbije	11,0	38,8
Privredna komora Kosova	40,3	34,4
Briselski sporazum	54,7	22,0
Ohridski sporazum	63,0	16,8
Mediji	54,7	26,8
Pripadnici srpskog naroda	9,4	27,6
Pripadnici albanskog naroda	44,8	16,0
Nemam stav	9,9	9,2

Prema stavovima učesnika ankete sa severa Kosova pripadnici srpskog naroda (49,2%), Vlada Srbije (43,1%) i Privredna komora Srbije (38,1%) se vide kao akteri koji pokušavaju da unaprede odnose Srba i Albanaca prema stavu ispitanika koji žive na severu Kosova.

Prema ispitanicima sa prostora Preševske doline unapređenju odnosa Albanaca i Srba najviše doprinose Vlada Kosova (53,2%), Nacionalni savet Albanaca u Srbiji (48,4%) i poslanici koji predstavljaju albansku zajednicu u Skupštini Srbije (46%). Valja podvući da i ova grupa ispitanika privredne komore Srbije i Kosova vidi kao aktere koji doprinose unapređenju odnosa Srba i Albanaca.

Tabela 12. Ko od navedenih pokušava da unapredi odnos Srba i Albanaca

	Sever Kosova	Preševska dolina
Zapad	1,1	33,2
Rusija	21,5	37,2
Vlast u Srbiji	43,1	34,8
Vlast na Kosovu	1,7	53,2
Poslanici koji predstavljaju albansku zajednicu u Skupštini Srbije	7,2	46,0
Poslanici, koji predstavljaju srpsku zajednicu u Skupštini Kosova	13,3	33,6
Ministri u Vladi Srbije koji se staraju o pravima nacionalnih manjina	24,3	35,6
Ministri u Vladi Kosova koji se staraju o pravima nacionalnih manjina	2,2	45,6
Opština Severna Mitrovica	8,8	31,2
Opština Zubin potok	8,8	24,8
Opština Leposavić	8,8	22,0
Opština Zvečan	8,8	26,8
Opština Bujanovac	8,8	51,2
Opština Preševo	8,8	45,2
Opština Medveđa	20,4	43,2
Nacionalni savet Albanaca u Srbiji	13,3	48,4
Privredna komora Srbije	38,1	33,6
Privredna komora Kosova	13,8	34,8
Briselski sporazum	9,4	31,2
Ohridski sporazum	4,4	34,8
Mediji	8,3	25,6
Pripadnici srpskog naroda	49,2	24,4
Pripadnici albanskog naroda	13,8	34,0
Nemam stav	35,4	13,2

IZVEŠTAJ FOKUS GRUPE

Metodološki okvir

Fokus grupe, njih dve, su održane u Bujanovcu sa predstavnicima lokalne zajednice. Selekcija ispitanika je praćena niskim stepenom spremnosti za učešće u fokus grupama. Na samim fokus grupama ispitanici su pokazali izvesnu uzdržanost. Učesnici fokus grupe su svoje odgovore davali u pisanoj i usmenoj formi na jeziku po svojoj želji, uglavnom albanskom. Fokus grupe su trajale po 60 minuta.

Fokus grupe – Preševska dolina

Tematski okvir:

Fokus grupe su sprovedene na način da su razmatrane tri teme: istorija, sadašnjost i budućnost međunacionalnih odnosa Srba i Albanaca

- Stav prema istoriji međunacionalnih odnosa Srba i Albanaca

Prema učesnicima fokus grupa istoriju međunacionalnih odnosa Srba i Albanaca karakterišu dva perioda.

Prvi period je period kada je postojala koegzistencija, odnosno period udružene borbe protiv Osmanske vlasti i period nakon osamostaljenja Srbije kao države, koja želi da vrati Kosovo pod svoju vlast. Tada nastupa period borbe za teritoriju i mržnja, odnosno sukoba Srba i Albanaca. Nastaje sukob oko toga ko je starosedelac, a ko je došljak na Kosovo, tj. čija je teritorija Kosovo. Kroz istoriju, oba naroda igraju uloge žrtve i junaka/heroja, koji pobeđuje drugu stranu.

Prema učesnicima fokus grupa, ako se isključi sever Crne Gore dobri odnosi Crnogoraca, odnosno Srba sa Albancima tokom Osmanske vlasti, Srbi i Albanci se međusobno nisu puno poznavali kroz istoriju.

Učesnici fokus grupa su naveli ključne događaje, koji determinišu savremenu istoriju odnosa Srba i Albanaca:

- Odnosenje Ustava 1974. godine kojim je Kosovo dobilo status pokrajine u SFRJ,

- Demonstracije na Kosovu tokom 1981. godine,
- Ukidanje autonomije Kosova,
- Ratni sukobi na Kosovu i NATO intervencija
- Proglašenje nezavisnosti Kosova

- *Stav prema aktuelnom stanju međunacionalnih odnosa Srba i Albanaca*

Aktuelno stanje je plod prošlosti, koja je značajno uticala na izgradnju slike Srba i Albanaca jednih o drugima. Naime, učesnici fokus grupa su ukazali da se odnosi Albanaca i Srba odvijaju na dva nivoa.

Prvi je personalni, odnosno lični. To je situacija gde postoji prijateljska ili poslovna ili neka druga vrsta odnosa između Srba i Albanaca. Takav, lični, odnos je nešto što se javno ne promovise, već ostaje na margini vidljivosti, a ne retko u potaji.

Drugi nivo je kolektivni koji se bazira kolektivnim slikama u glavama Albanaca i Srba, koji su plod istorije netrpeljivosti Albanaca i Srba. Kolektivni nivo odnosa Srba i Albanaca poništava sve ono što je nastalo na ličnom nivou. U takvom ambijentu se šire pozitivne slike o „sebi“ i negativne o „drugom“.

Tako Albanci, koji su bili učesnici fokus grupa, sebe vide kao vredne, moralne koji drže reč, jer daju besu, humane, tolerantne (imaju tri konfesije), obrazovane u populaciji mladih.

Što se tiče problema, koji se tiču odnosa Albanaca i Srba učesnici fokus grupa su istakli generalno nepoznavanje ova dva naroda, odnosno da Srbi i Albanci žive jednih pored drugih, a da se ne poznaju. Pored nepoznavanja, koje je plod kako medijskog, tako i obrazovnog sistema, Albanci su naveli problem obrazovanja na adekvatnim udžbenicima i problem brisanja iz javnih registara državljana u opštinama Medveđa, Preševo i Bujanovac.

Kod pojedinih učesnika postoji svest da dok se ne reši pitanje odnosa Kosova i Srbije, da se ne može očekivati napredak u položaju Albanaca u Preševskoj dolini, koja faktički zanemarena od strane Srbije, na način kao da se sprema za „razmenu“ sa severom Kosova.

- *Stav o budućnosti međunacionalnih odnosa Srba i Albanaca*

Po pitanju budućnost odnosa Srba i Albanaca postoji nekoliko viđenja. Jedno viđenje glasi da treba napraviti teritorijalno razgraničenje Srbije i Kosova nakon čega bi postali članovi EU. Na taj način bi se stvorili uslovi za razne oblike saradnje Srba i Albanaca koji bi živeli u Srbiji i na Kosovu, ali i Albaniji.

Druga grupa učesnika je bila stava da unapređenje odnosa Srba i Albanaca se mora bazirati na priznavanju realnosti koja postoji, odnosno posvetiti izgradnji poverenja između Srba i Albanaca, smanjenju diskriminacije, razvoju ekonomske saradnje za šta su primeri srpska i kosovska Privredna komora, ali i kulturnoj saradnji posebno mladih. Ključni akteri koji mogu da donesu napredak na polju mira i stabilnosti su vlade Srbije, Kosova i Albanije.

Fokus grupe Sever Kosova

Tri fokus grupe su organizovane na severu Kosova, sa ciljem prikupljanja uvida o međuetničkim odnosima i izazovima sa kojima se suočavaju zajednice Srba, Bošnjaka i drugih etničkih grupa u ovom području. Svaka sesija trajala je oko 60 minuta, a učestvovalo je ukupno 26 učesnika, među kojima su bili lideri zajednica, predstavnici organizacija civilnog društva, novinari, studenti, preduzetnici i zvaničnici lokalne samouprave. Diskusije su se fokusirale na istorijski i trenutni status međuetničkih odnosa, lična iskustva, stereotipe i konkretne preporuke za unapređenje komunikacije i poverenja među zajednicama.

Teme i ključni nalazi:

1. Istorijski i trenutni odnosi između Srba i Albanaca

- Učesnici su istakli istorijski obrazac zategnutih odnosa između Srba i Albanaca, koji je dodatno pogoršan skorašnjim političkim dešavanjima. Mnogi su naveli da je uspostavljanje aktuelne vlade na čelu sa Aljbinom Kurtijem označilo prekretnicu koja je pogoršala tenzije na severu Kosova.
- Porodične istorije i prethodna iskustva i dalje oblikuju percepcije, dok su nedavni događaji dodatno učvrstili negativna osećanja i sumnjičavost prema albanskoj zajednici.

2. Nepoverenje u vladu i institucije

- Nepoverenje prema kosovskoj vladi bila je česta tema, naročito među učesnicima iz srpske i bošnjačke zajednice. Ovo nepoverenje se pojačalo zbog, kako su učesnici opisali, ciljano usmerenih politika i akcija na severu Kosova. Ključna pitanja uključuju:
 - **Eksproprijacija zemljišta** u Zubinom Potoku i Leposaviću pojačalo je percepciju da vlada ugrožava egzistenciju lokalnih Srba, stvarajući osećaj nepravde i marginalizacije.
 - **Postupanje Kosovske policije i uslovi pritvora:** Mnogi učesnici su izrazili ozbiljnu zabrinutost u vezi sa ponašanjem policije, posebno u vezi sa hapšenjima kosovskih Srba i uslovima pritvora u kojima se oni nalaze. Izveštaji o zlostavljanju pritvorenika, a u nekim slučajevima i premlaćivanju tokom pritvora, dodatno su povećali strahove i urušili poverenje u ovu instituciju.
 - **Policijski inspektorat i međunarodni nadzor:** Poverenje u Inspektorat policije Kosova i međunarodnu zajednicu značajno je opalo, jer učesnici smatraju da ova tela nisu adekvatno reagovala na izveštaje o zloupotrebama i nedoličnom ponašanju kosovske policije.
 - **Seksualno uznemiravanje:** Izveštaji o uznemiravanju, naročito seksualnom uznemiravanju žena od strane albanskih nacionalista, predstavljaju značajan problem koji utiče na svakodnevni život i dodatno produbljuje nepoverenje.

- **Ekonomске prepreke:** Mere poput zabrane srpske robe, ograničenja upotrebe dinara, zatvaranja srpskih pošta i prestanka rada Banke Poštanske štedionice doživljene su kao namerni pokušaji da se sever Kosova ekonomski izoluje i poremeti svakodnevni život.

3. Uticaj nedavnih promena politika na lokalne zajednice

- Učesnici su izrazili zabrinutost zbog zatvaranja opštinskih kancelarija koje su radile po srpskom sistemu i percipiranog širenja novih, većinski albanskih institucija na severu Kosova. Ove promene su doživljene kao pokušaji smanjenja prisustva Srbije na Kosovu ali i ekonomskog uticaja na severu, pri čemu su učesnici ocenili da novi albanski biznisi (Misini i Hebs) često služe kao mesta provokacija lokalne srpske i bošnjačke zajednice.
- Izražena je zabrinutost zbog otvaranja novih albanskih preduzeća s ciljem marginalizacije srpskih preduzetnika. Učesnici su izrazili strah da će ovo otežati održavanje poslovanja i zajedničkog prisustva Srba i Bošnjaka.

4. Stereotipi i "slike u glavi"

- Duboko ukorenjeni stereotipi i dalje otežavaju međuetničke odnose. Učesnici su priznali da ovi stereotipi potiču iz istorijskih narativa (rata na Kosovu) i nedavnih negativnih interakcija, održavajući mentalitet „mi protiv njih“. Mnogi su napomenuli da ove stavove često podstiču političari, mediji, zajednički razgovori i svakodnevne tenzije među zajednicama.

5. Iskustva i percepcije u svakodnevnom životu

- Svakodnevni kontakti sa albanskim zajednicama opisani su kao napeti u poslednjem periodu, uz ograničen broj pozitivnih iskustava koja bi mogla ublažiti negativne predrasude. Nedostatak konstruktivnih ili mirnih interakcija održava ciklus međusobnog nepoverenja i razdvajanja.
- Učesnici su naglasili potrebu za pouzdanim izvorima informacija usmerenim na zajednicu kako bi se suzbile dezinformacije i predstavili uravnoteženiji narativi.

6. Predlozi za unapređenje komunikacije i deljenja informacija

- Učesnici su izrazili potrebu za sigurnim, neutralnim platformama za međuetnički dijalog radi promovisanja razumevanja i izgradnje poverenja. Predložene inicijative uključuju vanpolitičke sastanke zajednica, kampanje na društvenim mrežama usmerene na razbijanje štetnih stereotipa i zajedničke aktivnosti koje bi se bavile zajedničkim interesima.
- Kontinuirano su se pozivali na povećanu odgovornost vladinih akcija i snažnije uključivanje međunarodne zajednice, uz zahtev za većim nadzorom i intervencijama kako bi se pitanja rešavala na uravnotežen način i kroz dijalog.

Preliminarna zapažanja:

- **Stereotipi i nepoverenje** ostaju veliki izazovi, pri čemu su učesnici naglašavali potrebu za inicijativama koje podstiču dijalog i razumevanje.
- **Istorijski narativi i nedavni događaji** snažno utiču na stavove zajednice, pri čemu su učesnici ukazivali na dugogodišnje probleme i aktuelne incidente kao faktore koji potkrepljuju ovakve stavova.
- **Institucionalno nepoverenje** je dominantno, naročito u vezi sa delovanjem kosovske policije, efektivnošću Inspektorata policije i percipiranom neaktivnošću međunarodne zajednice. Mnogi učesnici su izrazili frustraciju zbog nedovoljnog istraživanja i rešavanja incidenata zloupotrebe i ciljane akcije.

ANALIZA MEDIJSKOG IZVEŠTAVANJA

U okviru svog desetogodišnjeg praćenja medija, BIRODI se bavio medijskim izveštavanjem o Kosovu u medijima u Srbiji na nivou političara i Briselskim sporazumima, analize su pokazale zanimljive činjenice. Jedna od njih je da je u medijima u Srbiji kosovska strana, u tom periodu, predstavljena kao krajnje negativna sa narativom o separatizmu, terorizmu i kriminalnim aktivnostima. Sa početkom pregovora u Briselu, izveštavanje medija iz Srbije je postalo neutralnije, osim kada su u pitanju političari koji osporavaju taj sporazum.

U isto vreme na severu Kosova mediji su izveštavali o poboljšanju srpsko-albanskih odnosa, i činilo se da stvari idu napred, a građani su osetili olakšanje jer nije bilo njihove ili naše strane u priči.

Sa ciljem da se unapredi medijska situacija, kao i međusobna komunikacija između zajednica, analiza medija je fokusirana na postojeću percepciju nevećinskih zajednica jer su među temama u kojima dominira visoka politika i predstavljanje izjava zvaničnika građani kako većinske tako i manjinskih zajednica ostali po strani.

Rezultati analize medija doprineće boljem razumevanja postojećih stavova među građanima, imajući u vidu veliki značaj medijskog izveštavanja i informacija na sagledavanje društva u kome žive i razumevanje društveno-političkih procesa koji postoje.

Praćenje medija je sprovedeno praćenjem rada i informisanja nacionalne televizije (za svaku teritoriju po 1 javno finansiran i 1 privatni, RTS i RTK2 kao javni servisi) i 2 lokalna medija na regionalnom nivou (portal KOSSEV i portal Bujanovačke vesti).

Na Kosovu će posebna pažnja biti posvećena RTK2 (medijski javni servis na srpskom jeziku usmeren prevashodno na srpsku zajednicu) i njegovom izveštavanju, dok će se od medija iz Srbije analizirati izveštavanje Dnevnika 2 na RTS1 kao Javnom servisu mediju koji je dostupan svim građanima Srbije i čiji program finansiraju svi građani Srbije čije je funkcionisanje u medijskom smislu regulisano posebnim zakonom.

Monitoringom izveštavanja medija su obuhvaćeni:

- **Akteri** – osobe ili entiteti koji su govorili na odabrane teme
- **Teme** – Kosovo, odnosi Srba i Albanaca, Briselski sporazumi, nacionalni identiteti Srba i Albanaca, Sever Kosova, Preševska dolina (Bujanovac, Preševo, Medveđa)
- **Narativi** – načini predstavljanja tema ili aktera o kojima se izveštava
- **Argumentacije** – argumentacije koje su korišćene od strane novinara ili predstavljenih aktera
- **Epiteti** – epiteti koji se koriste kao ilustracije i argumentacije za iznete stavove
- **Izvori** – izvori informacija koji se navode u vestima (izjave građana, zvaničnika, saopštenja institucija itd.)

Monitoring izveštavanja mediji u Srbiji (RTS1 i portal www.bujanovacke.co.rs)

Analiza medijskog izveštavanja medija iz Srbije obuhvatala je izveštavanje u centralnoj informativnoj emisiji, Dnevniku 2, koji se emituje svakoga dana u 19.30h, kao i pisanje lokalnog portala www.bujanovacke.co.rs. Period pokriven analizom obuhvata septembar i oktobar 2024. godine.

Portal www.bujanovacke.co.rs kao lokalni portal prvenstveno se bavi temama od lokalnog značaja i za cilj ima informisanje o gradskim temama na srpskom jeziku. Dnevnik 2 kao centralna informativna emisija daje dnevni pregled najvažnijih dešavanja na nacionalnom i međunarodnom nivou.

Događaji i tematske celine

U kontekstu analize koja obuhvata međusobne odnose Srba i Albanaca, odnosno pitanja od značaja za međusobnu saradnju, suživot i unapređenje međusobnih odnosa izdvojeni su sledeći događaji:

- Protesti Albanaca na Jugu Srbije
- Položaj pripadnika albanske manjine
- Lokalna politika u opštinama Bujanovac i Preševo i odnos sa izvršnom vlašću na centralnom nivou
- Spoljna politika – sastanci zvaničnika Republike Srbije, kao i političkih predstavnika Albanaca sa juga Srbije sa predstavnicima drugih zemalja
- Zatvaranje srpskih institucija na Kosovu
- Blokade srpskih institucija na Severu Kosova – Blokade institucija koje su započete 30.08.2024. su zauzele najviše prostora u izveštavanju u Dnevniku 2 Radio televizije Srbije, odnosno jesu tema o kojoj je kontinuirano i temeljno izveštavano tokom septembra meseca 2024. godine.

Protesti Albanaca u Preševskoj dolini

Jedna od zastupljenijih tema koja se tiče položaja albanske manjine su protesti pripadnika ove manjine. U posmatranom periodu izveštavano je u neutralnom tonu o ovim protestima, navodeći ciljeve i organizatore. Prvi protest održan je u Bujanovcu 12. avgusta 2024. i na nje ga je vršen osvrt pri izveštavanju u najavama i izveštajima o drugom protestu koji je održan u formi protestne šetnje u Preševu 23. septembra 2024. godine. Portal www.bujanovacke.co.rs je čitaocima omogućio informacije o zahtevima koji se tiču zaustavljanja pasivizacije prebivališta albanskih građana, zatraženo je priznavanje diploma sa fakulteta na Kosovu, udžbenici na maternjem jeziku za učenike srednjih škola, veće prisustvo Albanaca u državnim institucijama i javnim državnim preduzećima. Takođe, najavljen je i treći u nizu protest, zakazan za 3. novembar 2024. godine, za istim zahtevima koji su identifikovani kao aktuelni problemi sa kojima se ova suočava.

Akteri koji dominiraju u predstavljanju protesta kao aktivnosti koja želi da ukaže na nezadovoljstvo položajem albanske nacionalne manjine su Nacionalni savet Albanaca, kao i njegov predsednik Nevzad Lutfiu, Šaip Kamberi (Partija za demokratsko delovanje), Ardita Sinani i Ragmi Mustafa.

Od strane predstavnika vlasti, preneti su i izjave Aleksandra Vučića „Oni (koji protestuju) se sada žale, jer nisu Kurtijeve snage uspele da formiraju samostalno vlast pre svega u Bujanovcu, to im je ključni problem“, odnosno da je Srbija demokratska zemlja i da sa izražavanjem mišljenja nema problem.

Narativ koji prati proteste Albanaca naglašava „diskriminaciju koju vrši država Srbija“, i nameru učesnika da „protestuju za identitet i dostojanstvo“.

Epiteti u izjavama predstavnika Albanaca – ugnjetavanje, diskriminacija, borba za identitet.

Izvori koji dominiraju u izveštavanju su izjave političkih predstavnika albanske nacionalne manjine na jugu Srbije⁷ i Predsednika Srbije⁸.

O protestima Albanaca sa Juga Srbije u okviru Dnevnika 2 na RTS1 nije izveštavano u posmatranom periodu.

Položaj pripadnika albanske nacionalne manjine

Ova tematska celina obuhvata nekoliko problema koji se navode kao faktori koji doprinose nepovoljnom položaju albanske nacionalne manjine⁹. Jedan od problema je pasivizacija prebivališta, postupka koji je prepoznat kao problematičan jer je uočen značajan broj slučajeva pasivizacije prebivališta pripadnika albanske manjine u opštinama Bujanovac, Preševo i Medveđa. Na ovaj problem ukazuju predstavnici pre svega Nacionalnog saveta Albanaca jer dovode do brisanja iz prebivališta i umanjuju broj stanovnika.

Drugi problem koji se naglašava tiče se najavljenog vraćanja služenja vojnog roka koji „izaziva veliki strah i zbog čega će mladi Albanci napustiti zemlju“. Ovaj problem naglašava Ragmi Mustafa¹⁰ iz Partije za demokratsko delovanje, kao i Ardita Selmani, Predsednica opštine Preševo.

Nedostatak udžbenika na albanskom jeziku takođe je jedan od problema koji doprinosi odlasku mladih iz zemlje. Rešavanje ovog problema se prema monitoringu izveštavanja rešava preko Nacionalnog saveta albanske nacionalne manjine, ali i donacijama iz budžeta Vlade Kosova¹¹. Donacije se predstavljaju na veoma pozitivan način kao „garancija za budućnost generacija koje dolaze, za očuvanje albanskog jezika i identiteta“. Ragmi Mustafa naglašava zahvalnost za donacije i ukazuje da „nažalost, Srbija i dalje ne dopušta školske knjige na albanskom jeziku u Preševskoj dolini za oko 3.000 srednjoškolaca po reformisanim programima“.

7 [Zakazan novi protest Albanaca - Bujanovačke; Protest Albanaca u Preševu, transparenti na državnim institucijama i zahtev da se vrati sud - Bujanovačke](#)

8 [Vučić: Albance niko ne tuče i ne maltretira, protestuju Kurtijeve snage zbog gubitka vlasti u Bujanovcu - Bujanovačke](#)

9 [Diplomate SAD u Bujanovcu i Preševu: Prava Albanaca u fokusu - Bujanovačke](#)

10 <https://bujanovacke.co.rs/2024/09/18/mustafi-albanci-zele-u-kbs-a-ne-u-vojsku-srbije/>

11 [Kosovska Vlada odvojila 240.000 evra za albanske osnovce u tri opštine - Bujanovačke](#)

Nepriznavanje kosovskih diploma čini sastavni deo argumentacije političkih predstavnika albanske zajednice kada govore o nepovoljnom položaju Albanaca, posebno mladih, i koji je jedan od faktora koji utiču na njihovu odluku o iseljavanju iz Srbije.

Konkretan primer kojim su predstavnici opozicionih partija, Partije za demokratsko delovanje, Demokratske partije i Pokreta za demokratski progres navodili kao diskriminatoran po albansku nacionalnu manjinu je usvajanje Zaključka o osudi govora mržnje u SO Bujanovac. Nakon ispisivanja grafita "Smrt Šiptarima" na zgradi Doma zdravlja PDD je predložila da skupština osudi govor mržnje u Bujanovcu i na sednici je izrazila veliko nezadovoljstvo što se u Zaključku ne spominje citat i da je govor mržnje usmeren ka albanskoj nacionalnoj manjini.

Dominantni narativ u obrazlaganju nepovoljnog položaja Albanaca je ugroženost prava i nebriga od strane institucija koje ne rade dovoljno za obezbeđivanje punih prava, očuvanja identiteta i jednakosti. Takođe, ova pitanja se ističu na sastancima sa predstavnicima drugih zemalja, koji se informišu o stanju i koji se pozivaju da pomognu ili im se zahvaljuje ukoliko je određena pomoć pružena.

Izvori informacija u izveštavanju su izjave predstavnika partija Albanaca i Nacionalnog saveta albanske nacionalne manjine, kao i izjave nakon odranih zvaničnih sastanaka.

Lokalna politika u opštinama Bujanovac i Preševo i odnos sa izvršnom vlašću na centralnom nivou

Portal www.bujanovacke.co.rs je kao lokalni medij značajan deo izveštavanja posvetio događajima koji se tiču politike u opštinama Bujanovac i Preševo. Građani su imali mogućnost da budu informisani o dešavanjima koja su se ticala formiranja lokalnih vlasti u ovim opštinama početkom septembra 2024. godine. Izveštavano je u neutralnom tonu o imenovanjima na pozicije u opštinskim organima poput javno-komunalnih preduzeća, apoteke.

U opštini Bujanovac je došlo do smene na vrhu opštinskih vlasti, doskorašnja lokalna vlast koju su činili Partija za demokratsko delovanje i Demokratska partija Albanaca prešla u opoziciju, a za predsednika opštine je izabran Arber Pajaziti iz Fronta za promene.

Najviše diskusije bilo je na sednicama koje su se odnosile na iznos opštinskog budžeta¹² i njegovu raspodelu. Predstavnici opozicionih partija su u medijskim objavama dobili priliku da predstave svoje nezadovoljstvo raspodelom¹³.

Narativi koji su dominirali u izjavama protiv predloženog budžeta su ugrožavanje Albanaca, odnosno njihova diskriminacija.

Akteri koji dominiraju u izveštavanju o temama lokalne politike su aktuelni Predsednik opštine Bujanovac Arber Pajaziti, odbornici opozicionih partija – PDD Enver Ramadani i bivši Predsednik opštine Nagip Arifi iz Demokratske partije. Ovi akteri su predstavljeni na neutralan način kroz navođenje njihovih izjava.

Izneta argumentacija navodi raspodelu sredstava koja diskriminiše Albance, kao i da se ukidanje projekata koji su namenjeni sredinama u kojima većinu čine Albanci, kao i davanja namenjena poljoprivrednicima i preduzetnicima.

12 [Opozicija tvrdi da rebalans ugrožava Albance, traže povlačenje sa dnevnog reda - Bujanovačke](#)

13 [Skupština u utorak o smanjenju budžeta za 550 miliona - Bujanovačke](#)

Epiteti korišćeni u izjavama su „diskriminišu Albance“, „ugrožavate Nacionalni savet Albanaca, ugrožavate Albance“.

Izvori korišćeni u izveštavanju su izjave predstavnika političkih patrija na vlasti i iz opozicija, kao i izveštaji sa održanih sednica.

Za razliku od izjava albanskih političara koji navodi nedovoljno zalaganje za unapređenje položaja ove manjine, predstavnici institucija sa centralnog nivoa navode kao ciljeve „izgradnju dobrih odnosa i približavanje potrebama lokalnih samouprava“.

Predstavnici Koordinacionog tela za jug Srbije u susretima sa predstavnicima lokalnih vlasti naglašava posvećenost ovog tela da sveukupnom razvoju opština Preševo, Bujanovac i Medveđa i stvaranju ambijenta za bolji život svih građana¹⁴. Takođe, izveštavano je i o zajedničkom događaju na kome su novim studentima dodeljene stipendije iz budžeta ovog tela.

Akteri koji su predstavljeni u medijskim objavama su Predsednica opštine Preševo Ardita Sinani¹⁵, Nenad Mitrović, v.d. direktora Službe Koordinacionog tela, Arber Pajaziti Predsednik opštine Bujanovac Ministarka državne uprave i lokalne samouprave Jelena Žarić Kovačević¹⁶.

Narativi koji dominiraju od strane srpskih političara kada se govori o podršci države razvoju opština Bujanovac i Preševo ističu zajedničko delovanje, razvoj, ulaganje u unapređenje kvaliteta života građana.

Izvori informacija su isključivo izjave zvaničnika.

Epiteti koje naglašavaju predstavnici institucija su: “potrebe građana”, i insistiranje da se radi sa ciljem njihovog ispunjavanja.

Lokalna politika u opštinama Bujanovac i Preševo u analiziranom periodu nije bila predmet izveštavanja u Dnevniku 2 na Prvom programu RTS.

Spoljna politika – sastanci zvaničnika Republike Srbije, kao i političkih predstavnika Albanaca sa juga Srbije sa predstavnicima drugih zemalja

Tematska oblast koja obuhvata događaje vezane za spoljnu politiku, odnosno susrete političkih predstavnika sa zvaničnicima ili predstavnicima stranih zemalja zajednička je za izveštavanje u Dnevniku 2 Radio televizije Srbije i portala www.bujanovacke.co.rs.

Dominantni narativ u izjavama koje mediji prenose kada izveštavaju o ovim događajima je zahvalnost za podršku i saradnju. I u slučaju izveštavanja RTS u Dnevniku 2 u kome se prenose izjave zahvalnosti visokih zvaničnika Republike Srbije ambasadorima ili predstavnicima drugih zemalja i u izveštavanju o sastancima političkih predstavnika Albanaca sa juga Srbije na portalu www.bujanovacke.co.rs zastupljene su izjave zahvalnosti. U kontekstu analize međusobnog viđenja položaja kako albanske manjine tako i položaja srpske zajednice na Severu Kosova, razlike se odnose na zajednicu kojoj akter pripada. U analiziranom periodu predstavnici Albanaca su imali niz sastanaka sa ambasadorima Albanije, Turske, predstavnicima Vlade Kosova, Ambasade SAD i u svim izjavama ističe se zahvalnost jer podrška koju na kojoj zahvaljuju ili za koju se

14 [Mitrović i Sinani o razvoju Preševa: Tražimo načine za rešavanje problema - Bujanovačke](#)

15 [Dan posle protesta, Ardita Sinani ugostila Mitrovića - Bujanovačke](#)

16 [Ministarka za državnu upravu i lokalnu samoupravu sastala se sa predstavnicima Pčinjskog okruga - Bujanovačke](#)

obraćaju namenjena je jačanju albanske zajednice, razvoju ekonomije i očuvanju identiteta.

Sa druge strane, u Dnevniku 2 visoki zvaničnici Srbije zahvaljuju kolegama iz inostranstva najčešće na „poštovanju teritorijalnog integriteta i suvereniteta Republike Srbije“, kao i učešću u snagama KFOR u periodu koji je izuzetno težak za srpski narod na Severu Kosova (primeri sastanci Marka Đurića sa Ambasadorom Finske u Srbiji, Aleksandra Vulina sa Sergejem Šojguom i Ministrom spoljnih poslova Kine na Samitu BRIKS u Kazanju, Aleksandra Vučića na mnogobrojnim sastancima tokom sastanaka na Samitu u Ujedinjenim nacijama, obraćanje Marka Đurića na sednici Saveta bezbednosti UN na kojoj je razmatran Izveštaj o Kosovu).

Epiteti i fraze koji se prenose iz izjava zvaničnika su „velika zahvalnost“, „doprinos poboljšanju i razvoju“, „ podrška“, „očuvanje nacionalnog identiteta“.

Navođenje konkretnih primera saradnje ilustrativno je u izjavama Predsednice opštine Preševo Ardite Selmani u obraćanju povodom povećanja sredstava iz budžeta Vlade Kosova za 2025. godinu koja su namenjena Fondu za Albance koji naziva „velikim korakom za Dolinu“ i „istorijskom odlukom“.

Za srpske političare je važno isticanje međunarodne podrške u kako naglašavaju „izuzetnom teškom periodu za srpski narod“ i u nastajanjima za poboljšanje trenutno „ izuzetno teškog položaja srpskog naroda“.

Zatvaranje srpskih institucija na Kosovu

Zatvaranja srpskih institucija na Severu Kosova je tema kojoj je posvećeno najviše vremena u Dnevniku 2 u odnosu na ostale analizirane teme.

U većini centralnih informativnih emisija na RTS izveštavano je o ovim događajima i njihovim posledicama na život Srba. Značajan broj dnevnika je u najavama najvažnijih vesti navodio informacije o zatvaranju opštinskih organa, filijala PIO fonda, centara za socijalni rad i ukazivao da zaposleni ne mogu da idu na svoje poslove a da građani nisu u mogućnosti da ostvaruju svoja prava ili dobijaju potrebne dokumente.

Narativ u izveštavaju o ovim događajima je fokusiran na dva elementa – ugroženost srpskog stanovništva na Severu Kosova zbog uskraćivanja prava i neprimerenost ponašanja kosovskih institucija. Insistiranje na ugrožavanju prava Srba je dominiralo kako u novinarskim obraćanjima tako i u izjavama građana i zvaničnika iz Srbije.

Izveštavanje o ovoj temi je bilo sveobuhvatno i uključivalo je veliki broj aktera. U prilogima koji su se bavili problematikom zatvaranja srpskih institucija publika je imala priliku da čuje stavove građana Severa Kosova na koje se prvenstveno ove odluke odnose, predstavnike vlasti iz Beograda (Predsednik Srbije, predstavnici lokalnih vlasti iz 4 opštine na Severu Kosova, predstavnici institucija koje su zatvorene, udruženja građana i analitičara). Takođe, prenošene su i zvanične izjave predstavnika kosovskih vlasti i policije. Značajno vreme da govore o ovoj temi dobili su Aleksandar Vučić koji je u nizu izjava osudio aktivnosti vlasti iz Prištine, Petar Peković Direktor kancelarije za KiM, Marko Đurić Ministar spoljnih poslova. Kroz razgovore sa predstavnicima drugih zemalja oni su ukazivali na negativne posledice ovih aktivnosti na građane, namere Prištinskih vlasti da diskriminišu i otežaju položaj Srbima.

Građani su u informativnim emisijama imali priliku da predstave svoje viđenje situacije,

odnosno da ukažu na probleme sa kojima se suočavaju od početka primene ovih mera. Zvaničnici iz Beograda su kroz najave paketa mera namenjenih podršci građanima ukazivali na svoju odlučnost u zaštiti njihovih prava, odnosno kroz proglašenja „područja posebne socijalne zaštite“ i obezbeđenja podrške pre svega za nezaposlene i starije građane.

Vlasti iz Prištine, prvenstveno Aljbin Kurti kao njihov reprezent, predstavljeni su u negativnom svetlu. Albin Kurti je od strane političara iz Srbije i lokalnih zvaničnika ocenjen kao glavni krivac, odnosno osoba koja je donela odluke o zatvaranju srpskih institucija sa namerom da diskriminiše srpsko stanovništvo.

Argumentacija koja je korišćena u ilustrovanju ugroženosti Srba tiče nemogućnosti da građani dobiju usluge i dokumenta koji su im potrebni, odnosno nemogućnosti da se na osnovu njih ostvaruje veliki broj prava poput zdravstvenih knjižica, usluga pomoći Centara za socijalni rad, kao i vremena i znatnih troškova koje građani imaju ukoliko moraju da odlaze u Rašku i tamo pokušaju da reše svoje probleme.

Ponašanje vlasti u Prištini, a pre svega Albina Kurtija kao Premijera tumači se kao predizborno delovanje, odnosno skretanje pažnje na sebe i dobijanje političkih poena kroz aktivnosti usmerene protiv Srba.

Epiteti koji su pratili izveštavanje su veoma naglašavali polarizaciju srpske i albanske strane. Kada se radi o građanima Severa Kosova o njima se govori kao o „žrtvama terora“, „ugroženima“, „stotinama zaposlenih koji nisu u mogućnosti da odlaze na svoje poslove“, ali se izražavao i optimizam kroz stavove da će „srpski narod opstati“ uprkos poteškoćama. Sa druge strane izjave političara su uključivale fraze poput „teror Prištine“, „atak na nas“, „Kurti ima nameru da očisti sve srpsko na Kosovu“, „idu mu izbori, nema uspehe pa ide ka Srbima“.

Izvori

“Premijer Miloš Vučević ponavlja Kurti ima nameru da očisti Kosmet od Srba” - Dnevnik 2 - 06.09.2024. 00:04:30

“Suština je ovde da se svih ovih unazad četiri godine i svih prethodnih godina vrši strahoviti pritisak na sve što je srpsko ovde koje je ostalo da funkcioniše i da živi na Kosovu i Metohiji. Ovde nema sumnje da je klasičan politički proces, udar na institucije Republike Srbije. Naravno, mi smo tu radili smo odgovorno u interesu našeg naroda, ovo je sada trenutno atak na nas, odnosno, nismo ovde problem mi kao pojedinci već je ovde suština koji da da se svakodnevno vrši pritisak na srpski narod, da se zabranjuje sve što je srpsko,” - Zoran Todić, Predsednik Privremenog opštinskog organa Leposavić - 06.09.2024. 00:03:15

“Premijer je izrazio zabrinutost zbog situacije na Kosmetu i terora kojem je srpski narod svakog dana izložen zbog nastojanja premijera privremenih institucija Aljbina Kurtija da etnički očisti južnu srpsku pkrajinu”. - izveštaj sa sastanka sa ambasadorom Kube 24.09.2024. 00:13:25

Zaključak

Zaključak medijske analize izveštavanja RTS-a u okviru dnevnika i portala www.bujanovačke.co.rs je da se odnosi između Srba i Albanaca, odnosno sva pitanja koja uključuju međusobnu saradnju, komunikaciju i pitanja od značaja za građane u javnom servisu dominantno odnose na pitanja vezana za status Kosova, tok i primenu Briselskih sporazuma, odnosno aktuelna dešavanja na Severu Kosova koja u značajnoj meri utiču na intenziviranje međusobnih tenzija, odnos Srba i Albanaca na jugu Srbije nije bio tema, odnosno Bujanovac i Preševo su u centralnoj informativnoj emisiji spominjani u kontekstu ekonomije i infrastrukture.

Portal www.bujanovačke.co.rs kao lokalni medij je pružio mnogo veći obim informacija o životu srpske i albanske nacionalne zajednice u na postoru Preševske doline nego što je to u posmatranom periodu uradio RTS u okviru dnevnika.

Bujanovačke kao portal dajući pregled aktivnosti političkih predstavnika Albanaca, prvenstveno kroz aktivnosti Nacionalnog saveta i partija koje predstavljaju Albanace, ovakvim izveštavanjem omogućavaju čitaocima na srpskom jeziku da se upoznaju i bolje razumeju perspektivu pripadnika albanske nacionalnosti.

Medijska marginalizacija Albanaca koji žive u Preševskoj dolini i obimno izveštavanje kroz prenošenje izjava visokih državnim funkcionera vlasti u Beogradu i predstavnika Srba u kosovskim institucijama, su dve ključne osobine izveštavanja RTS u posmatranom periodu. U svom izveštavanju RTS prenosi retoriku, pre svega javnih funkcionera, koja ne doprinosi unapređenju odnosa Srba i Albanaca uz hroničnu spremnost da neprikaže relevantne dokumente koji se tiču Briselskih i Ohirdskog sporazuma, ali i kosovskog zakonodavstva koje je prihvaćeno od strane srpske zajednice i od nje izabranih predstavnika na lokalnom i republičkom nivou.

Zaključak medijske analize je da o odnosima Srba i Albanaca, kao i o pitanjima međusobne saradnje, komunikacije i pitanjima od značaja za građane, javni emiter pretežno izveštava u vezi sa statusom Kosova, napretkom i implementacijom Briselskih sporazuma i aktuelna dešavanja na severu Kosova. Ove teme značajno utiču na intenziviranje tenzija. Odnosi Srba i Albanaca na jugu Srbije, konkretno u Bujanovcu i Preševu, nisu bili tema. Umesto toga, ovi regioni su pominjani u centralnoj informativnoj emisiji u kontekstu ekonomije i infrastrukture. Lokalni portal, po svojoj prirodi, pruža mnogo širi obim informacija o društveno-političkom životu koji obuhvata obe zajednice, nudeći pregled aktivnosti albanskih političkih predstavnika, uglavnom kroz aktivnosti albanskog nacionalnog saveta i manjinskih partija. Ovakav pristup omogućava čitaocima na srpskom jeziku da se upoznaju i bolje razumeju perspektivu pripadnika albanske zajednice.

DUŠAN RADAKOVIĆ

ANALIZA IZVEŠTAVANJA MEDIJA NA KOSOVU

Ovaj izveštaj se bavi analizom sadržaja medijskog izveštavanja RTK-a, kanal 2 i portala Kossev o ključnim događajima na Kosovu u periodu od 1.9.2024. do 30.10. 2024. godine.

Analiza je fokusirana na događaje kao što su:

- Zatvaranje srpskih institucija, Pošte, Poštanske Štedionice,
- Nasilna hapšenja osoba srpske nacionalnosti u Severnoj Mitrovici,
- Briselski dijalog kao i
- Događaj iz Banjske.

Kako bismo dali širu sliku, projektni tim je vremenski okvir analize proširio i uključio i druge kosovske medije zbog značaja i uticaja nekih događaja.¹⁷

SEKCIJA 1: Zatvaranje srpskih institucija (opština, Pošte i Poštanske Štedionice)

1. Zatvaranje filijala Poštanske Štedionice banke na severu Kosova

- **Učesnici:** Kosovska policija, Poreska uprava Kosova, ministar unutrašnjih poslova Dželal Svečlja, lokalni srpski zvaničnici i međunarodni predstavnici.
- **Teme:** Sprovođenje finansijskih propisa Kosova, legitimnost srpskih finansijskih institucija koje rade bez dozvola, uticaj na srpsku zajednicu na severu Kosova i međunarodne reakcije.
- **Diskursi:** Kosovske vlasti predstavljaju zatvaranje kao očuvanje pravnog i finansijskog suvereniteta, naglašavajući neophodnost regulisanja finansijskih institucija kako bi se sprečilo nelegalno poslovanje. Lokalni srpski zvaničnici i neki međunarodni akteri vide ove akcije kao jednostrane i provokativne, potencijalno štetne međuetničkim odnosima.
- **Argumentacije:** Vlada tvrdi da je sprovođenje finansijskih propisa ključno za održavanje suvereniteta i pravnog poretka. Kritičari smatraju da takve mere treba sprovesti uz prethodni dijalog kako bi se izbeglo remećenje svakodnevnog života srpske manjine i eskalacija tenzija.
- **Epiteti:** Srpski zvaničnici su te akcije opisali kao „nasilne” i direktnu pretnju opstanku srpske zajednice.
- **Narativi:** Medijski narativi opisuju neslaganja između nastojanja Kosova da uspostavi pravnu kontrolu i percepcije srpske zajednice o ciljanim akcijama protiv njih, naglašavajući krhko stanje međuetničkih odnosa.

17 U monitoring su uključeni i mediji na albanskom Koha, Kallxo, Kosovo Online, Telegrafi kako bi se sagledala šira slika narativa koji ili podstiču pomirenje ili pogoršavaju postojeće tenzije.

2. Zatvaranje pošti kojima upravlja Srbija na severu Kosova

- **Učesnici:** Kosovska policija, Regulatorni organ za elektronske i poštanske komunikacije (ARKEP), lideri lokalne srpske zajednice i međunarodni posmatrači.
- **Teme:** Zakonitost poštanskog poslovanja Srbije bez kosovskih dozvola, primena kosovskog regulatornog okvira, međunarodni diplomatski odgovori i efekti na lokalne srpske zajednice.
- **Diskursi:** Kosovske vlasti tvrde da je zatvaranje nelicenciranih operacija od suštinskog značaja za usklađenost sa propisima i suverenitet. Lokalni srpski lideri i neka međunarodna tela kritikuju nedostatak koordinacije, posmatrajući te akcije kao kršenje sporazuma i štetno po međuetničko poverenje.
- **Argumentacije:** Vlada tvrdi da sprovođenje propisa osigurava pravni poredak i suverenitet. Protivnici ove teze tvrde da nagle mere bez dijaloga remete svakodnevni život Srba i ometaju napore za pomirenje.
- **Epiteti:** Lokalni srpski lideri opisali su zatvaranje kao agresivno i diskriminatorno, odražavajući strah od kulturnog i političkog brisanja.
- **Narativi:** Medijski narativi odražavaju tenziju između napora Kosova za izgradnju države i osećaja marginalizovanosti srpske zajednice, uz pozive na uzdržanost i dijalog kako bi se sprečilo dalje pogoršanje odnosa.

3. Zatvaranje privremenih organa opštinskih institucija na severu Kosova

- **Akteri:** zvaničnici kosovske vlade, lideri srpskih institucija, članovi lokalne srpske zajednice i međunarodni posrednici.
- **Teme:** Zatvaranje srpskih struktura upravljanja, integracija severnog Kosova u administrativni okvir Kosova, otpor lokalnog srpskog stanovništva i međunarodne diplomatske intervencije.
- **Diskursi:** Vlada Kosova promovise zatvaranja kao korake ka objedinjavanju administrativne kontrole i potvrđivanju suvereniteta. Predstavnici Srbije i lokalne zajednice vide ove postupke kao podrivanje njihove autonomije i prava.
- **Argumentacije:** Zagovornici tvrde da je zatvaranje "paralelnih" (neintegrisanih) institucija od suštinskog značaja za pravnu i političku koherentnost. Kritičari tvrde da su bez adekvatnog dijaloga i zaštite prava manjina, takvi potezi kontraproduktivni i raspiruju etničke tenzije.
- **Epiteti:** Lokalni srpski lideri opisali su zatvaranje kao agresivno i diskriminatorno, odražavajući duboko usađene strahove od kulturnog i političkog brisanja.
- **Narativi:** Preovlađujući narativ prikazuje konflikt između nastojanja na centralizaciji Kosova i želje srpske zajednice za samoupravom, pri čemu se u medijima ističu delikatna ravnotežu neophodna za postizanje trajnog pomirenja.

Kvantitativna analiza:

- **Broj članaka/izveštaja:** Značajan obim članaka se bavi ovim temama, sa naslovima koji odgovaraju velikim događajima kao što su zatvaranja i hapšenja.
- **Učestalost ključnih reči/fraza:** Termini kao što su „saradnja“, „nasilje“ i „pomirenje“ se pojavljuju različito, često kontekstualizovani u okviru diskusija o etničkim odnosima i sprovođenju politike.
- **Zastupljenost:** kosovski Srbi su često prikazani u kontekstima koji naglašavaju viktimizaciju i/ili otpor, dok su kosovski Albanci prikazani u ulogama povezanim sa upravljanjem i sprovođenjem zakona.

Kvalitativna analiza:

- **Tematska analiza:** Jezik koji se koristi često odražava osnovne tenzije, sa tonovima u rasponu od pomirljivih do optužujućih, u zavisnosti od perspektive medija i publike.
- **Narativna analiza:** Osnovne poruke otkrivaju upornu borbu između državnog suvereniteta i prava nevećinskih zajednica, pri čemu narativi utiču na percepciju javnosti i međuetničke odnose.

Narativni izveštaj

1. Zatvaranje filijala banke Poštanske Štedionice na severu Kosova

- **Izveštavanje KoSsev-a:** KoSsev je pružio sveobuhvatno izveštavanje o zatvaranju banaka, prenoseći perspektivu lokalnih srpskih zajednica koje su te akcije videle kao nagle i štetne za njihov svakodnevni život. Portal je objavio intervju sa srpskim stanovnicima i liderima zajednica koji su osudili zatvaranje kao deo šire strategije za marginalizaciju Srba na severu Kosova. U člancima su detaljno iznesene tvrdnje o ekonomskim poremećajima i zatvaranja su predstavljena kao politički motivisana¹⁸.
- **Izveštavanje Kallxo-a:** Portal Kallxo je izvestio o raciji Kosovske policije u filijali Poštanske štedionice u Leposaviću, gde su zaplenjeni dokumenti i oprema zbog sumnje na nelegalno poslovanje. U članku se navodi da je banka delovala bez potrebnih dozvola kosovskih vlasti¹⁹. Kallxo je preneo izjave američke i nemačke ambasade gde se poziva na dijalog i koordinaciju akcija.

18 <https://kossev.info/kosovo-news-operation-police-eulex-kfor/>
<https://kossev.info/en/kosovo-najnovije-vesti-online-uprava-za-trezor-filijala-postanske-sever-policija-poreska-zatvaranje-sveclja/>
<https://kossev.info/en/kosovo-vesti-kosovska-policija-upad-postanska-plombiranje-reakcije/>
<https://kossev.info/en/kosovo-vesti-banke-filijale-policija-zatvaranje/>

19 <https://kallxo.com/lajm/policia-e-kosoves-bastis-banken-paralele-serbe-ne-leposavij/>

2. Zatvaranje pošta kojima upravlja Srbija na severu Kosova

- **Izveštavanje KoSSev-a:** KoSSev je preneo mišljenja koji zatvaranje pošta kojima upravlja Srbija doživljavaju kao ciljanu akciju protiv srpske zajednice²⁰. Portal je objavio mišljenja lokalnih stanovnika, koji su izrazili da ove mere vide kao populističke²¹. Takođe, prenosi se i kritika na račun kosovskih vlasti zbog nedostatka komunikacije, a prenešena je i kritika predstavnika međunarodne zajednice koji smatraju da je ova akcija jednostrana i štetna za napore u pomirenju²². Na drugoj strani, KoSSev je takođe preneo informacije i argumente nadležnih kosovskih institucija, uključujući ministra unutrašnjih poslova Kosova i zvaničnika kosovske policije na severu Kosova.
- **Izveštavanje Kohe:** Koha Ditore je ovo pitanje prenela kao deo širih napora Kosova da potvrdi suverenitet i reguliše sve institucije koje deluju na njegovoj teritoriji.²³ Ovaj mediji je naglasilo pravni okvir koji podržava zatvaranje i citiralo zvaničnike i policiju koji su pozvali na legalizaciju svih usluga u skladu sa zakonima Kosova²⁴.
- **Izveštavanje Kallxo:** Fokusira se na političke i bezbednosne aspekte zatvaranja pošta kojima upravlja Srbija, ističući stavove kosovskih vlasti o očuvanju suvereniteta i usklađivanju sa zakonima Kosova. Članci naglašavaju međunarodne reakcije, posebno kritike Sjedinjenih Američkih Država i Nemačke zbog nedostatka koordinacije sa međunarodnim partnerima²⁵. Kallxo prenosi pozive međunarodne zajednice na bolju saradnju sa partnerima kako bi se izbegle dalje tenzije²⁶.

20 <https://kossev.info/kosovo-online-najnovije-vesti-iz-filijale-poste-srbije-u-s-mitrovici-iznet-inventar-milojevic-institucionalno-nasilje-uz-pomoc-kp/>

<https://kossev.info/all-9-facilities-used-by-serbian-post-in-northern-kosovo-closed-kosovo-online-najnovije-vesti/>

<https://kossev.info/v-d-direktora-poste-nastavljen-pritisak-na-srbe-posta-posluje-po-propisima/>

21 <https://kossev.info/marinkovic-o-zatvaranju-objekata-poste-srbije-na-severu-populisticki-potez-pristine-kosovo-online-najnovije-vesti/>

22 <https://kossev.info/ambasada-sad-prekinite-sve-jednostrane-akcije-kosovo-online-najnovije-vesti/>
<https://kossev.info/eu-o-plombiranju-objekata-poste-jednostran-potez-krsi-se-sporazum-pristina-da-preispita-odluku/>

<https://kossev.info/seljimi-poste-na-severu-zatvorene-zbog-buducih-izbora- reci-da-kurti-stiti-suverenitet-je-smesno-kosovo-online-najnovije-vesti/>

<https://kossev.info/zijade-zabrinuta-britanska-ambasada-razocarana-zbog-zatvaranja-posta-na-severu-kosovo-online-najnovije-vesti/>

23 <https://www.koha.net/en/lajmet-e-mbremjes-ktv/operonin-pa-licence-policia-mbyll-disa-objekte-ku-vepronte-posta-e-serbise>

24 <https://www.koha.net/en/arberi/mbyllen-nente-objekte-te-postes-se-serbise-ne-veri-u-ndaluan-dy-persona>

<https://www.koha.net/en/lajmet-e-mbremjes-ktv/operonin-pa-licence-policia-mbyll-disa-objekte-ku-vepronte-posta-e-serbise>

25 <https://kallxo.com/lajm/aksioni-policor-ne-veri-gjermania-i-bashkohet-shba-se-ne-zhgenjimin-me-autoritetet-e-kosoves/>

26 <https://kallxo.com/uncategorized/aksioni-i-policise-ne-veri-shqeteson-shba-ne-veprimet-e-pakoordinuara-pershkallezojne-panevojshem-tensionet-rajonale/>

3. Zatvaranje “paralelnih” opštinskih institucija na severu Kosova

- **Izveštavanje KoSSev-a:** KoSSev je preneo stavove lokalnih lidera i radnika ovih institucija, koji su zatvaranje srpskih institucija na severu Kosova opisali kao napad na autonomiju i prava srpske zajednice²⁷. U člancima su često citirani lokalni (srpski) lideri, i zvaničnici srpske vlade koji su te akcije okarakterisali kao diskriminatorne i destabilizujuće. Portal je takođe preneo pozive na reagovanje i uključenje međunarodne zajednice, s ciljem rešavanja problema srpske zajednice u tom regionu. Takođe, KoSSev je sve vreme prenosio zvanične informacije i saopštenja nadležnih kosovskih institucija, pre svega kosovske policije i njihovih zvaničnika na severu Kosova i time prenela stavove svih uključenih strana.
- **Izveštavanje Kallxo-a:** Kallxo u svojim izveštajima obrađuje političke i institucionalne dimenzije zatvaranja paralelnih opštinskih institucija, naglašavajući stav kosovske vlade o potrebi sprovođenja zakona i uspostavljanja pravnog reda. Kallxo nije analizirao pravne i političke dimenzije zatvaranja, raspravljajući o njihovim implikacijama na međuetničke odnose. List je preneo izjave kosovskih zvaničnika gde se poziva na poštovanje zakona republike Kosova kao i policijskih zvaničnika koji su naveli da se u tim prostorijama falsifikuju dokumenta²⁸.

27 <https://kossev.info/srpska-lista-najavila-gradjanski-otpor-medjunarodna-zajednica-podrzava-kurtija-u-etnickom-ciscenju-srba-kosovo-online-najnovije-vesti/>
<https://kossev.info/kp-zatvoreno-pet-nelegalnih-opstina-na-severu-kosovo-online-najnovije-vesti/>
<https://kossev.info/kosovska-policija-usla-u-preostale-preostale-opstinske-organe-r-srbije-kancelariju-za-kim-veseraj-kosovo-online-najnovije-vesti/>
<https://kossev.info/kosovo-online-najnovije-vesti-vucic-narod-na-kim-ce-svoja-primanja-dobijati-srpska-lista-na-sastanku-sa-kvintom-u-pristini/>
<https://kossev.info/kosovo-online-najnovije-vesti-aktivisti-i-nvo-pozvali-kfor-da-uspostavi-kontrolne-punktove-ispred-institucija-koje-pruzaju-usluge-srbima/>
<https://kossev.info/kosovo-online-najnovije-vesti-unmik-akcije-kp-uticu-na-socioekonomska-prava-zajednica-i-na-dobrobit-svih-pojedinaca/>
<https://kossev.info/celnici-zatvorenih-institucija-pozvani-na-razgovor-osumnjiceni-za-falsifikovanje-dokumentacije/>
<https://kossev.info/workers-rally-amid-continued-closures-of-serbian-institutions-in-northern-kosovo-kosovo-online-najnovije-vesti/>
<https://kossev.info/okupljanje-zaposlenih-u-srpskim-institucijama-ispred-po-k-mitrovica-pitaju-zasto-ne-mogu-na-radna-mesta-postavljena-zuta-traka-kp-o-falsifikovanim-dokumentima/>

28 <https://kallxo.com/lajm/policia-ne-akcion-dyshohet-se-ne-disa-lokacione-ne-mitrovicen-e-ve-riut-po-leshohen-dokumente-te-falsifikuara/>

Zaključak

Medijsko izveštavanje o zatvaranju institucija na severu Kosova otkriva podele između članaka na srpskom i albanskom jeziku, uz napomenu da je izveštavanje nekih medija uključilo stavove svih strana.

U kosovskim medijima kao što su Koha i Kallxo dominiraju narativi, koji naglašavaju zakonitost, suverenitet i potrebu za vladavinom zakona. Često se citiraju ministri i policijski zvaničnici. Nasuprot tome, KoSSev prenosi stavove i zabrinutost srpske zajednice, koja smatra da postupci kosovskih vlasti negativno utiču na međuetničke odnose, a zatvaranje institucija doživljavaju kao diskriminatorne i destabilizujuće, ali takođe prenosi i zvanične informacije i stavove kosovskih institucija uključenih u navedene akcije.

Ovi polarizovani narativi pokazuju izazove u postizanju uravnoteženog izveštavanja i negovanju međusobnog razumevanja. Dok kosovski mediji naglašavaju izgradnju države i institucionalni integritet, mediji fokusirani na nevećinske zajednice daju prioritet zaštiti manjinskih prava, ukidanje usluga i identiteta zajednice.

Ova dihotomija rizikuje produbljivanje nepoverenja i jačanje postojećih podela. Da bi se premostile ove praznine, mediji bi trebalo da teže nijansiranim izveštavanju koje priznaje legitimne brige svih zajednica. Konstruktivan dijalog, zajedno sa iskrenim i transparentnim praksama institucija, je od suštinskog značaja za izgradnju poverenja i promovisanje pomirenja na Kosovu.

SEKCIJA 2: Hapšenja Aleksandra Arsenijevića

Ova sekcija ispituje hapšenje Aleksandra Arsenijevića, političara i lidera Srpske demokratije, i odgovarajuće medijsko izveštavanje. Hapšenja se se desila nekoliko puta i većinom je Arsenijević hapšen sam mada je bilo i slučajeva kada je uhapšen sa partijskim kolegama. Ključni narativi fokusiraju se na pravne i političke implikacije, ističući oprečne poglede kosovskih medija na albanskom i srpskom jeziku.

- **Akteri:** Aleksandar Arsenijević, kosovska Policija, političke ličnosti iz srpske zajednice, organizacije civilnog društva i članovi lokalne zajednice.
- **Teme: Okolnosti** koje su dovele do hapšenja, sudski postupci, političke implikacije, reakcije srpske zajednice i međunarodnih posmatrača.
- **Diskursi:** Kosovski političari i policijski zvaničnici opravdavaju hapšenja na pravnim osnovama, navodeći konkretna kršenja zakona. Arsenijevićeve pristalice i neki međunarodni subjekti dovode u pitanje motivaciju, sugerišući potencijalni politički progon.
- **Epiteti:** Arsenijevićeve pristalice su hapšenja označile kao „politički motivisana” i pokazatelje sistemske represije.
- **Narativi:** Izveštavanje u medijima često prikazuje hapšenja kao simbol širih pitanja koja se tiču prava nevećinskih zajednica i političkih sloboda na Kosovu, naglašavajući potrebu za transparentnošću sudstva i poštovanjem standarda ljudskih prava.
- **Izveštavanje KoSSev-a:** KoSSev je opširno pokriva hapšenja, prenoseći protest građana koji smatraju akcije kao simbol sistemskog ciljanja srpskih ličnosti na Kosovu²⁹. Portal je objavio izjave Arsenijevićevih pristalica, koji su naveli političke motive iza hapšenja³⁰. Izveštaji su takođe detaljno opisali proteste koji su usledili, naglašavajući lokalno nezadovoljstvo praksama sprovođenja zakona na Kosovu³¹, ali su preneli i zvanične informacije kosovske policije o ovom privođenju, kao i reakcije međunarodne zajednice.

29 <https://kossev.info/hapsenje-arsenijevica-i-veljkovica-sta-se-danas-dogodilo-na-trgu-brace-milic/>
<https://kossev.info/arsenijevic-nakon-hapsenja-danasnja-slika-gradjana-ohrabrenje-da-nastave-da-se-bore-kosovo-online-najnovije-vesti/>
<https://kossev.info/kosovo-online-news-confrontation-in-mitrovica-four-arrested-following-whistle-blowing-protest/>

30 <https://kossev.info/kosovo-online-najnovije-vesti-arsenijevic-ponovo-uhapsen-sada-na-osnovu-naloga-tuzioca-odredjeno-mu-48-casovno-zadrzavanje/>

31 <https://kossev.info/oslobodjeni-arsenijevic-i-veljkovic-zajedno-sa-gradjanima-koji-su-protestovali-prosetali-do-spomenika-knezu-lazaru-kosovo-online-najnovije-vesti/>
<https://kossev.info/hitan-protest-srba-ispred-policijske-stanice-u-s-mitrovici-zbog-hapsenja-arsenijevica-i-veljkovica-kosovo-online-najnovije-vesti/>
<https://kossev.info/kosovo-online-latest-news-leader-of-serbian-democracy-released-with-restraining-order-after-arrest-in-mitrovica/>

- **Izveštavanje Zeri i Dukagjini:** Ova dva medija su prenela izjavu stručnjaka za bezbednost Agima Muslija koji u svojoj izjavi tvrdi da su dvojica opozicionih političara zapravo povezani sa srpskom tajnom službom (BIA) i hapšenja prikazao kao legitimnu akciju za sprovođenje zakona³². U izjavama koje su preneli ovi mediji navodi se da su Arsenijević i Veljković deo kriminalnih struktura kojima je cilj da podrivaju kosovske institucije³³. Ovi članci ukazuju na neosnovano targetiranje pojedinaca bez predstavljanje konkretnih dokaza.
- **Izveštavanje Kohe i Kallxo-a:** Koha Ditore i Kallxo su se fokusirala na pravne aspekte slučaja, predstavljajući stav policije da su hapšenja bila deo napora za borbu protiv nezakonitih aktivnosti (uznemiravanja javnog reda i mira kao i sprečavanja službenika u vršenju dužnosti). Njihovi članci pokrivaju i kasniji incident³⁴, u kojem je Aleksandar Arsenijević ponovo uhapšen zbog protesta protiv posete premijera Kosova Aljbina Kurtija severu Kosova. Hapšenje je izazvalo reakcije zbog narušavanja prava na mirno izražavanje mišljenja, ali je Arsenijević ubrzo pušten iz pritvora. Članci osvetljavaju tenzije i neslaganja oko politike i prava srpske zajednice na Kosovu³⁵.

32 <https://zeri.info/aktuale/546087/ekspertet-e-sigurise-deshtuan-perpjekjet-e-bia-s-per-te-provokuar-situaten-mbi-uren-e-ibrit/>

33 <https://www.dukagjini.com/musliu-shkruan-per-provokimet-e-dy-politikaneve-serbe-ne-veri-te-sponsorizuar-nga-bia/>

34 <https://www.koha.net/de/arberi/lrohhet-aleksandar-arsenijeviqi>
<https://www.koha.net/en/arberi/lrohhen-politikanet-serbe-qe-u-arrestuan-tek-ura-e-ibrit>
<https://kallxo.com/lajm/arrestohet-ne-mitrovic-te-veriut-politikani-serb-aleksandar-arsenijeviq/>
<https://kallxo.com/lajm/vendimi-i-gjykates-se-mitrovices-aleksandar-arsenijeviqit-i-ndalohet-ti-afrohet-deri-ne-40-metra-visar-syles/>
<https://kallxo.com/lajm/prokuroria-kerkon-caktimin-e-mases-se-ndalimit-per-arsenijeviqin-qe-mos-ti-afrohet-visar-syles/>
<https://kallxo.com/lajm/partia-demokracia-serbe-paralajmeron-proteste-para-stacionit-policor-ne-mitrovic-te-veriut/>

35 <https://kallxo.com/lajm/peci-arrestimi-i-arsenijeviqit-akt-i-turpshem-i-policise/>
<https://kallxo.com/lajm/shoqerimi-ne-polici-e-me-pas-lirimi-i-dy-politikaneve-serbe-per-cfare-protestuan-qytetare-te-komunitetit-serb/>

SEKCIJA 3: Hapšenje 4 mladića u Severnoj Mitrovici

Septembar 2024.

- **Datum i vreme objavljivanja/emitovanja:**
 - 9–15. septembar 2024.
 - Većina izveštavanja 10-11. septembra, neposredno nakon incidenta.
- **Mediji:**
 - **Srpski:** KoSSev, Kosovo Online, RTS.
 - **Albanski:** RTK, Koha Ditore, Gazeta Express, Telegrafi.
- **Teme/Teme:**
 - **Srpski mediji:** Fokus na navodnu policijsku brutalnost, viktimizaciju kosovskih Srba, proteste i kritiku kosovske vlade.
 - **Albanski mediji:** Odbrana policijskih akcija, naglasak na vladavini prava i prikazivanje incidenta kao pitanja javne sigurnosti.
- **Opisi epiteta:**
 - **Srpski mediji:** „brutalnost“, „represija“, „državno nasilje“.
 - **Albanski mediji:** „Otpor hapšenju“, „nemir javnosti“, „provokacija“.
- **Citati koji ilustriraju argumentaciju ili narative:**
 - **Na srpskom:** „Ovo je još jedan primer Kurtijevog represivnog režima koji cilja srpsku zajednicu.“ (Srpska Lista preko RTS-a)
 - **Na albanskom:** „Policija je delovala u okviru svojih prava da zaštiti javnu bezbednost nakon što je napadnuta.“ (Kosovska policija preko RTK)
- **Istaknuti akteri:**
 - **Srpski mediji:** Žrtve i njihove porodice, funkcioner Srpske Liste, predsednik Srbije Aleksandar Vučić.
 - **Albanski mediji:** zvaničnici kosovske policije, predstavnici vlade, kosovski premijer Albin Kurti.

Nalazi i zapažanja

1. Polarizirani narativi:

- Srpski mediji su ovaj događaj predstavljali kao pitanje ljudskih prava, prikazujući uhapšene mlade kao žrtve policije.
- Albanski mediji su se fokusirali na održavanje imidža organa za sprovođenje zakona kao profesionalnih i unutar zakonskih granica.

2. Javno raspoloženje:

- Izveštavanje u srpskim medijima izveštavalo je o negodovanju javnosti, što je rezultiralo protestom i pojačanim međuetničkim tenzijama.
- Izveštavanje u albanskim medijima pokušalo je ublažiti reakciju naglašavajući profesionalizam policije i zakonitost njihovih postupaka.

Narativni izveštaj:

Izveštavanje KoSSev -a :

Portal KoSSev je detaljno izveštavao o hapšenjima i događajima koji su usledili u severnoj Mitrovici. Prema njihovim izveštajima, četvoricu mladića srpske nacionalnosti privela je kosovska policija nakon navodne svađe sa policajcima³⁶. Portal je preneo informacije zvaničnika kosovske policije o ovom događaju. KoSSev je istakao tvrdnje porodica privedenih lica, koje su naveli prekomernu upotrebu sile od strane policije prilikom hapšenja³⁷. Portal je izvestio i o protestima koji su izbili ispred policijske stanice, gde su meštani tražili oslobađanje mladih i kritikovali postupke kosovske policije³⁸.

Izveštavanje RTK:

Radio Televizija Kosova (RTK) je hapšenja označila kao akciju provođenja zakona nakon napada na policajce³⁹. RTK je preneo saopštenja Kosovske policije u kojoj se navodi da su privedeni pružali otpor hapšenju i da je primenjena samo minimalna sila. Mediji je incident predstavilo kao rutinsko pitanje javne sigurnosti, a citirani su policijski zvaničnici koji su pozivali na smirenost i pridržavanje zakon.

36 <https://kossev.info/kosovo-online-najnovije-vesti-u-mitrovici-sinoc-uhapsena-cetvorica-mladica-srpske-nacionalnosti/>

<https://kossev.info/kosovo-online-najnovije-vesti-osude-srpske-strane-zbog-hapsenja-mladica-policijska-brutalnost/>

37 <https://kossev.info/kosovo-online-najnovije-vesti-roditelj-jednog-od-uhapsenih-mladica-na-verbalni-kontakt-prevelika-sila/>

<https://kossev.info/delevic-r-n-pretucen-u-stanici-trazicemo-odgovornost-policajaca-koji-su-sinoc-zloupotrebili-sluzbeni-polozaj-kosovo-online-najnovije-vesti/>

<https://kossev.info/kosovo-online-latest-news-young-men-arrested-last-week-questioned-by-kpi-over-alleged-police-misconduct/>

<https://kossev.info/kosovo-online-najnovije-vesti-sentic-nakon-obilaska-uhapsenih-mladica-nehumano-postupanje-policije-vidljive-povrede-kjih-nema-u-lekarskom-izvestaju/>

38 <https://kossev.info/kosovo-online-najnovije-vesti-sud-odredio-kucni-pritvor-uhapsenim-mladici-ma-gradjani-se-povukli-nakon-visesatnih-protesta/>

39 <https://www.rtklive.com/sq/news-single.php?ID=123456>

Izveštavanje drugih medija na srpskom jeziku:

Mediji na srpskom jeziku uglavnom su prenosili narativ o policijskoj brutalnosti i viktimizaciji srpske zajednice na Kosovu. Mediji kao što su Kosovo Onlajn⁴⁰, RTS⁴¹ i opisali su incident kao deo šireg obrasca ciljanih akcija protiv kosovskih Srba. Često su citirani zvaničnici Srpske Liste⁴², osuđujući hapšenja kao politički motivisana i optužujući kosovsku vladu da podstiče atmosferu straha i represije. Ovi mediji su takođe opširno izveštavali o protestima, prikazujući ih kao opravdan odgovor na uočenu nepravdu⁴³. (rts.rs, politika.rs)

Izveštavanje drugih medija na albanskom jeziku:

Mediji na albanskom jeziku fokusirali su se na razloge hapšenja, pozivajući se na policijske izveštaje o događajima. Mediji kao što su Telegrafi, Koha Ditore⁴⁴ i Gazeta Express objavila su da su mladići fizički napali policajce i u svojim vestima citirali portparola kosovske policije⁴⁵. Ovi mediji predstavljaju incident kao slučaj održavanja javnog reda, i optužbe za brutalnost kao neutemeljene.

Incident u severnoj Mitrovici istakao je duboko ukorenjenu polarizaciju medija, pri čemu su izveštavanja i u srpskim i u albanskim medijima odražavala suprostavljene narative, uz činjenicu da su neki mediji preneli informacije i stavove svih strana. Srpski mediji su isticali problem srpske zajednice na Kosovu, dok su albanski mediji branili delovanje kosovskih institucija kao legitimno sprovođenje javnog reda. Izveštavanje medija ukazuju na potrebu za uravnoteženim izveštavanjem i merama za izgradnju poverenja u međuetničkim odnosima.

40 <https://www.kosovo-online.com/vesti/hronika/fejza-u-severnoj-mitrovici-uhapsena-cetiri-srbi-na-pod-optuzbom-za-napad-na-sluzbeno>
<https://www.kosovo-online.com/vesti/hronika/srpski-mladici-na-ispitivanju-u-policijskoj-stanici-u-severnoj-mitrovici-19-9-2024>

<https://www.kosovo-online.com/vesti/politika/zbog-snimka-hapsenja-mladica-u-severnoj-mitrovici-proglasen-pijanim-i-osudjen-na>

41 <https://www.rts.rs/lat/vesti/politika/5528897/hapsenje-kosovska-mitrovica-mladici.html>

42 <https://www.kosovo-online.com/vesti/politika/srpska-lista-o-hapsenju-mladica-brutalnost-kosovske-policije-postala-svakodnevnica>

43 <https://www.kosovo-online.com/vesti/politika/nekoliko-stotina-gradjana-ispred-policijske-stanice-u-severnoj-mitrovici-na-protestu>

<https://www.youtube.com/watch?v=06W9u38nQok>

44 <https://www.koha.net/en/kronike/kater-te-arrestuar-ne-veri-policia-mohon-pretendimin-per-keqtrajtim>
<https://www.koha.net/arberi/123456/proteste-para-stacionit-policor-ne-mitrovice-te-veriut-kerkohet-lirimi-i-kater-serbeve/>

<https://www.gazetaexpress.com/lajme/arrestohen-kater-persona-ne-veri-te-mitrovices-sulmuan-zyrtaret-pol-core-123456/>

<https://telegrafi.com/en/house-arrest-of-four-Serbs-for-attacking-the-policemen-in-northern-Mitrovica/>
<https://telegrafi.com/en/the-number-of-Serbian-protesters-in-front-of-the-police-station-in-the-north-decreases/>

45 <https://telegrafi.com/en/four-people-are-arrested-in-the-north-of-Mitrovica%2C-police-officers-were-attacked>

SEKCIJA 4: Briselski dijalog

Izveštavanje sa briselskog sastanka 17. septembra 2024

- **Datum i vreme objavljivanja/emitovanja:**
 - Članci i izveštaji su prvenstveno objavljeni od 17. do 18. septembra 2024. godine.
- **Mediji:**
 - **Srpski:** KoSsev, Kosovo Online, RTS.
 - **Albanski:** RTK, Koha Ditore, Telegrafi .
- **Teme/Teme:**
 - **Srpski mediji:** Naglasak na odbijanju Prištine da sarađuje na trilateralnim sastancima, fokus na Zajednicu srpskih opština (ZSO).
 - **Albanski mediji:** Označavanje Beograda kao opstruktivnog partnera zbog uslovljenog pristupa dnevnom redu.
- **Opisi epiteta:**
 - **Srpski mediji** su često koristili izraze kao što su „odbijanje“, „nedostatak volje“ i „opstrukcija“ da bi opisali ponašanje Prištine.
 - **Albanski mediji** su koristili izraze kao što su „provokacija“, „uslov“ i „beskompromisni stav“ da bi opisali Beograd.
- **Citati koji ilustriraju argumentaciju ili narative:**
 - **Na srpskom:** Beograd ostaje posvećen dijalogu, ali Priština mora da poštuje prethodne sporazume. (RTS)
 - **Na albanskom:** Priština neće dozvoliti Srbiji da diktira uslove sastanka. (RTK)
- **Istaknuti akteri:**
 - **Srpski mediji:** Petar Petković , Aleksandar Vučić .
 - **Albanski mediji:** Besnik Bislimi , Albin Kurti .
 - **Predstavništvo u EU:** Miroslav Lajčak (neutralno prisustvo u oba).
- **Kontekst:**
 - Obje strane su uokvirile ne održavanje trilateralnog sastanka kako bi se uskladile sa svojim narativima o krivici.
- **Narativna analiza:**
 - **Narativ srpskih medija:**
 - Priština kao glavna prepreka u dijalogu.
 - EU je pozvana da izvrši pritisak na Prištinu da poštuje sporazume (ZSO).
 - **Narativ albanskih medija:**
 - Uslovi Beograda kao neprihvatljive provokacije.
 - Kosovo kao principijelan akter koji podržava svoj suverenitet.

Narativni izveštaj

Izveštaji medija na srpskom i albanskom jeziku o sastanku glavnih pregovarača Beograda i Prištine održanom 17. septembra 2024. u Briselu su se značajno razlikovali.

Izveštavanje KoSSev -a :

Portal KoSSev je pomno pratio dešavanja u vezi sa sastankom. Prema njihovim izveštajima, glavni pregovarači Beograda i Prištine potvrdili su prisustvo u Briselu 17. septembra, ali je zajednički sastanak bio neizvestan zbog neslaganja oko dnevnog reda⁴⁶. KoSSev je preneo izjavu specijalnog izaslanika EU za dijalog Miroslava Lajčaka, koji je izrazio žaljenje što najhitnija pitanja tog dana nisu rešena u trilateralnom formatu, ali je najavio nastavak pregovora u narednim nedeljama⁴⁷. Osim toga portal je izvestio i o sastanku pregovarača sa pomoćnikom generalnog sekretara NATO-a za operacije i otvaranju mosta.

Izveštavanje RTK:

Radio-televizija Kosova (RTK) javila je da su glavni pregovarači Beograda i Prištine potvrdili prisustvo u Briselu 17. septembra, ali da je zajednički sastanak bio neizvestan zbog neslaganja oko dnevnog reda. RTK je prenela i izjavu Miroslava Lajčaka, koji je izrazio žaljenje što najhitnija pitanja nisu rešena u trilateralnom formatu, ali je najavio dalje pregovore u narednim nedeljama⁴⁸.

Izveštavanje Kohe Ditore:

Koha Ditore je izvestila da trostrani sastanak u Briselu, planiran za 17. septembar 2024, nije održan zbog neslaganja između Kosova i Srbije oko uslova koje je postavila Priština. Naglasak je stavljen na zahteve Prištine za formalizacijom osnovnog sporazuma i uslovljavanje Srbije oko demarkacije optine Severne Mitrovice kao preuslov za otvaranje mosta, što je izazvalo kontroverze i sprečilo održavanje sastanka⁴⁹.

46 <https://kossev.info/kosovo-online-najnovije-vesti-rse-pregovaraci-beograda-i-pristine-dolaze-u-brisel-17-septembra-zajednicki-susret-neizvestan/>

47 <https://kossev.info/kosovo-online-najnovije-vesti-lajcak-zali-zbog-izostanka-trilateralnog-susreta-nastavak-pregovora-u-narednim-nedeljama/>
<https://kossev.info/kosovo-online-najnovije-vesti-gofus-sa-delegacijama-beograda-i-pristine-o-otvaranju-mosta-kroz-dijalog-i-uz-koordinaciju-sa-zapadom/>

48 <https://rtv21.tv/borrell-u-ben-thirrje-kosoves-e-serbise-te-zbatojne-marreveshjet-e-arritura-ne-bruksel/>

49 <https://www.koha.net/arberi/be-ja-dhe-qeveria-nuk-tregojne-nese-do-te-kete-takim-trepalesh-te-marten-ne-bruksel>
<https://www.koha.net/arberi/ska-takim-trilateral-ne-bruksel>
<https://www.koha.net/arberi/serbia-kerkon-zgjerimin-e-territorit-te-mitrovices-se-veriut-si-parakusht-per-hapjen-e-ures>
<https://www.koha.net/arberi/osmani-kush-dialogon-me-serbine-per-uren-e-ibrit-shkel-sovranitetin-e-kosoves>

Izveštavanje drugih medija na srpskom jeziku (RTS i Kosovo Online):

Srpski mediji su uglavnom prenosili izjave beogradskih zvaničnika, ističući da je prištinska strana odbila trilateralni sastanak i da je Beograd spreman za razgovore⁵⁰. Takođe su kao ključno pitanje istakli insistiranje Beograda na formiranju Zajednice srpskih opština.

Izveštavanje Telegrafi:

Telegrafi je izvestio javnost o podeljenim mišljenjima prištinskih i beogradskih zvaničnika, koji su tvrdili da je ona druga strana sabotira sastanak. Bisljimi se usresredio na Ohridski sporazum i sporazum o telekomunikaciji dok je Petković insistirao na formiranju Zajednice optina sa srpskom sredinom kao i na vraćanje na pređašnje stanje što se tiče zatvorenih institucija. Takođe su preneli zahteve prištinske strane koje su neophodne kao preduslov za dalji napredak u dijalogu⁵¹.

Medijski izveštaji na srpskom i albanskom jeziku o sastanku glavnih pregovarača Beograda i Prištine u Briselu 17. septembra 2024. godine značajno su se razlikovali u interpretaciji uzroka neuspeha trilateralnog sastanka. Srpski mediji su uglavnom naglašavali spremnost Beograda za razgovore i optuživali Prištinu za opstrukciju, dok su albanski mediji isticali zahteve Prištine kao ključne preduslove za nastavak dijaloga. Pored toga, pojedini mediji su se fokusirali na specifične teme poput Ohridskog sporazuma, telekomunikacija i formiranja Zajednice srpskih opština, dok su izjave evropskih zvaničnika ukazivale na nepostizanje dogovora ali i nastavak pregovora u budućnosti. Vest o otvaranju mosta i razgovor za NATO predstavnikom su samo neki mediji preneli dok je većina izostavila taj deo.

50 <https://www.rts.rs/lat/vesti/politika/5530890/u-utorak-nova-runda-dijaloga-pristina-odbija-trilateralni-sastanak.html?>

<https://www.kosovo-online.com/vesti/politika/djuric-sa-misel-sison-nezapamcen-terror-kurtijevog-rezima-nad-srbima-na-kosovu-19-9>

<https://www.kosovo-online.com/vesti/politika/petkovic-cemu-dijalog-ako-pristina-odbija-da-razgovara-o-temama-koje-su-u-interesu>

51 <https://telegrafi.com/lajcak-pas-takimit-vec-e-vec-bislimin-dhe-petkoviq-per-keqardhje-qe-smundemti-trajtonim-ceshtjet-urgjente/>

SEKCIJA 5: Slučaj Banjska

Analiza medijskog izveštavanja: incident u Banjskoj i međunacionalni odnosi

Incident u Banjskoj od septembra 2023. godine, obeležen oružanim sukobom između etničkih Srba i kosovske policije, postao je značajna tačka sporenja u tenzijama između kosovskih Albanaca i kosovskih Srba. Medijsko izveštavanje o ovom događaju nudi vredan uvid u okvire međuetničkih odnosa i narative koji oblikuju javni diskurs. I kroz kvantitativnu i kvalitativnu analizu, ova studija ispituje kako kosovski i srpski mediji prikazuju incident, otkrivajući da li ovi prikazi promovišu pomirenje ili produbljuju podele.

U kosovskim medijima, glavni akteri su vladini zvaničnici, pre svega premijer Albin Kurti i ministar unutrašnjih poslova Dželal Svečlja koji su prikazani kao branioci suvereniteta i vladavine prava na Kosovu. Njihove akcije su uokvirene kao neophodne za rešavanje bezbednosnih pretnji i jačanje institucionalnog legitimiteta Kosova. Izjave ministara, vladinih zvaničnika i institucija su edovno prenošene sa analizama u kom će smeru ići suđenje ali i postupci koji su prethodili događaju u Banjskoj (tenderi, malverzacije). Pravosudni organi, posebno Specijalno tužilaštvo, prikazani su kao ključni za ostvarivanje pravde i odgovornosti. Međunarodne ličnosti, kao što su predstavnici EU, i NATO-a, takođe se često pominju, ističući njihovu ulogu kao saveznika posvećenih stabilnosti i pravnom poretku Kosova.

S druge strane, mediji u Srbiji se fokusiraju na srpske političke ličnosti, poput Aleksandra Vučića, i lidere lokalne zajednice poput Milana Radoičića, koji je direktno umešan u incident u Banjskoj. Ovi pojedinci koji su učestvovali u Banjskoj su nakon događaja u pojedinim medijima prikazani kao "zaštitnici" srpskog nasleđa i "branioci" prava srpske zajednice na Kosovu. Međunarodni akteri, kada se pominju, često su kritikovani kao pristrasni prema Srbiji, što se uključuje u širi narativ globalnih zavera usmerenih na srpske interese. Oštar kontrast u prikazu ključnih aktera naglašava različite prioritete svakog medijskog pejzaža: kosovski mediji naglašavaju institucionalnu snagu i međunarodna partnerstva, dok medijske kuće u Srbiji ističu etničku solidarnost i uočeni otpor ugnjetavanju.

Centralne teme u medijskim narativima dodatno ilustruju ovu podelu. Kosovski mediji opširno pokrivaju sudske postupke, posebno optužnicu protiv 45 osoba povezanih sa incidentom u Banjskoj. Ovi mediji predstavljaju događaj kao teroristički napad na suverenitet Kosova, naglašavajući potrebu za odgovornošću i međunarodnom podrškom. Narativ pozicionira incident ne samo kao lokalnu sigurnosnu pretnju već i kao izazov globalnim normama, koje zahtevaju kolektivnu akciju u borbi protiv terorizma i održavanju pravde.

Nasuprot tome, srpski mediji naglašavaju probleme Srba, fokusirajući se na borbe sa kojima se suočava srpska zajednica na Kosovu. Mediji često istražuju probleme sa pravosuđem pa tako i odlaganje pripremnog ročišta zbog nedostavljanje optužnice u zakonskom roku. Analizirali su pravne konsekvence kao i da li je moguće suđenje u odsustvu.

Portal Kossev je izveštavao o slučaju Banjska iz nekoliko ugla. Portal je izveštavao o sudskom procesu za optužene u ovom slučaju i na Kosovu a kako je postupak pokrenut i u Srbiji izvešta-

vali su i o tome i sa saopštenjima Višeg suda u Beogradu. Osim toga portal je objavio nekoliko intervjua sa građanima i meštanima sela Banjske gde se ovaj događaj desio kao i par analiza i ličnih stavova u kojima se istržuje šta se zaista zbilo u Banjskoj 2023. godine. U tim analizama oni ispituju i kosovsku i srpsku verziju događaja kao i ono što je prethodilo a i ono što je sledilo. Takođe su pokrivali izjave kosovskih i srpskih zvaničnika, gde su narativi bili suprostavljeni.

Diskursi koje koriste ova dva (ili više) medijska ekosistema odražavaju njihov širi društveno-politički kontekst. Kosovski mediji ovaj incident predstavljaju kao napad na pravdu i zakonitost, prikazujući Kosovo kao suverenu državu koja nastoji da održi red i da se pridržava međunarodnog prava. Odlikuje ih to što prenose izjave zvaničnika i predstavljaju funkcionisanje sistema. Nasuprot tome, mediji na srpskom jeziku koriste diskurs traganja za istinom i očuvanja kulture.

Ovi različiti pristupi proširuju se na stilove argumentacije. Kosovski mediji se oslanjaju na pravne principe, demokratske vrednosti i pozivaju se na međunarodne norme. Izveštaji često naglašavaju važnost odgovornosti i naglašavaju ulogu globalne podrške u jačanju stabilnosti Kosova. Pojedini mediji na srpskom jeziku, koriste emocionalne argumente, oslanjajući se na nepravde i nefunkcionalnost sistema, dok su neki mediji prenosili doživljaje i stavove svih strana u vezi sa ovim događajem.

Jezik igra ključnu ulogu u oblikovanju percepcije javnosti, uz upotrebu epiteta koji otkrivaju kontrastne prikaze uključenih pojedinaca. Kosovski mediji ih često nazivaju „teroristima“, „militantima“ ili „kriminalcima“, čime se pojačava težina incidenta i legitimise institucionalni odgovor. Određeni mediji, međutim, koriste termine kao što su „branioci“, „heroji“ (Vreme) u ironičnom tonu iste pojedince kao borbe u borbi za srpska prava. Ovi lingvistički izbori produbljuju polarizaciju između ova dva narativa.

Sveobuhvatni narativi koje predstavljaju mediji jednako su različiti. Kosovski mediji prikazuju Kosovo kao državu koja teži zaokvirivanju nezavisnosti i integraciji u međunarodnoj zajednici. Incident u Banjskoj je uokviren kao direktan izazov ovoj viziji, koji zahteva snažnu pravnu akciju i međunarodnu podršku. Srpski mediji, s druge strane, srpsku zajednicu na Kosovu prikazuju kao marginalizovanu i pod opsadom, prikazujući sukob kao borbu za kulturni opstanak protiv opresivne politike.

Analiza ključnih reči je otkrila da su kosovski mediji davali prioritet pojmovima kao što su „pravda“, „terorizam“ i „suverenitet“, dok su se srpski mediji fokusirali na „ugnjjetavanje“ (Informer) i „otpor“ (Srbija Danas). Zastupljenost je takođe bila polarizovana, pri čemu su kosovski Albanci prikazani pozitivno u kosovskim medijima i negativno u srpskim medijima, dok su srpske zajednice prikazane na obrnut način.

Incident u Banjskoj i njegovo prikazivanje u medijima naglašavaju ukorenjene podele između kosovskih Albanaca i Srba ali i nerazumevanje šta se tačno desilo (NIN). Kosovski mediji daju prioritet narativima pravde, zakonitosti i suvereniteta, dok srpski mediji ističu viktimizaciju, nasleđe i otpor. Ovi polarizovani prikazi, iako duboko ukorenjeni u istorijski i politički kontekst, rizikuju da produže tenzije i ometaju napore ka pomirenju koje je zadnje 2 godine izuzetno krhko.

Da bi se podstaklo razumevanje i dijalog, od suštinskog je značaja uravnoteženo izveštavanje koje uvažava složenost međuetničkih odnosa. Mediji mogu da imaju ključnu ulogu u promovisanju narativa koji gradi mostove, a ne jačaju barijere, utirući put za mirniju i kooperativniju budućnost u regionu.

Izvori:

- <https://www.koha.net/en/arberi/ngrihet-aktakuze-ndaj-45-personave-per-rastin-banjska>
- <https://www.koha.net/en/arberi/dash-i-pret-nga-serbia-qe-autoret-e-sulmit-ne-banjske-te-japin-per-gjegjesi-pa-vonesa>
- <https://kallxo.com/lajm/shtyhet-seanca-gjyqesore-ndaj-te-akuzuarve-per-sulmin-terrorist-ne-banjske/>
- <https://www.koha.net/lajmet-e-mbremjes-ktv/be-per-veprim-ndaj-serbise-rreth-banjskes-e-presim-vendimin-gjyqesor-ne-kosove>
- <https://www.koha.net/en/index.php/arberi/aktakuza-per-banjsken-mund-te-nxise-hetime-per-tenderet-qe-radoiçiqi-i-fitoi-ne-kosove>
- <https://www.koha.net/en/arberi/magedonci-ka-rrezik-qe-banjska-te-perseritet-serbia-ka-qasje-hegjemoniste-ne-raport-me-kosoven>
- <https://www.koha.net/arberi/kerkesa-e-serbise-per-informacione-rreth-banjskes-konsiderohet-farse-juridiko-politike>
- <https://www.koha.net/arberi/neser-mbahet-akademi-perkujtimore-ne-pervjetorin-e-vrasjes-se-afrim-bunjakut>
- [VI. Grigorije: Duboko verujem da se nikada neće dogoditi da na Kosovu ne bude naših ljudi - KoSSev](#)
- [Lazarević: Srbi na Kosovu su politički obezglavljeni - KoSSev](#)
- [The Banjska Monastery Closed to Visitors for Security Reasons Ahead of Anniversary - KoSSev](#)
- [KFOR denies that they negotiated the withdrawal of Banjska attackers - KoSSev](#)
- [Radoičić: U Banjsku smo došli da ohrabrimo Srbe, nismo teroristi, već borci za slobodu - Kosovo Online](#)
- <https://www.kosovo-online.com/vesti/politika/tuzilastvo-kosova-podiglo-optuznicu-protiv-45-osoba-za-napad-u-banjskoj-11-9-2024>
- <https://www.kosovo-online.com/vesti/politika/vrhovni-sud-ne-odlucujemo-da-li-ce-se-za-banjsku-suditi-u-odsustvu-17-10-2024>
- <https://www.kosovo-online.com/vesti/politika/pocelo-sudjenje-srbima-uhapsenim-nakon-sukoba-u-banjskoj-9-10-2024>
- <https://www.kosovo-online.com/vesti/drustvo/leposavic-prijatelji-i-porodice-paljenjem-sveca-odali-pocast-stradalima-u-banjskoj-24>
- <https://www.kosovo-online.com/vesti/politika/stano-eu-posle-godinu-dana-ponavlja-poziv-za-brzo-izvodjenje-odgovornih-za-incidente>
- <https://www.kosovo-online.com/vesti/analize/banjska-godinu-dana-kasnije-sutra-prvo-rociste-u-pristini-euleks-ingorise-beograd-23>
- <https://kossev.info/kosovo-online-najnovije-vesti-vucevic-banjska-nije-trebalo-da-se-desi-ali-srbija-ne-sme-da-prihvati-narativ-pristine-o-tome/>
- <https://kossev.info/kosovo-online-najnovije-vesti-hasani-optuzenima-za-sukob-u-banjskoj-ne-moze-da-se-sudi-u-odsustvu/>
- <https://kossev.info/kosovo-online-najnovije-vesti-lazi-obmane-i-nasilje-nova-realnost-kosova/>
- <https://kossev.info/kosovo-online-najnovije-vesti-nato-trazi-da-se-odgovorni-za-banjsku-privedu-prav->

[di-srbija-da-pomogne/](#)

<https://kossev.info/kosovo-online-najnovije-vesti-advokati-uhapsenih-u-slucaju-banjska-obimna-optuznica-nam-poslata-pre-dan-i-po-nismo-danas-mogli-da-nastavimo-sa-postupkom/>

<https://kossev.info/kosovo-online-najnovije-vesti-uksini-eu-ne-naziva-napad-u-banjskoj-namerno-agresijom-jer-ne-priznaje-kosovo-kao-drzavu/>

<https://kossev.info/visi-sud-u-beogradu-radoicic-postuje-mere-drzavnih-organa/>

<https://kossev.info/kosovo-online-najnovije-vesti-petkovic-kritikuje-objavu-stana-o-banjskoj-ko-ga-je-ovlastio-da-narusava-statusnu-neutralnost-eu/>

<https://kossev.info/kosovo-online-najnovije-vesti-banjska-enigma-a-year-later-poll-highlights-fear-and-unresolved-questions/>

<https://kossev.info/conflict-anniversary-in-banjska-kosovo-s-leaders-honor-fallen-officer-accusations-toward-serbia/>

<https://kossev.info/kosovo-online-najnovije-vesti-mestanin-banjske-ono-sto-se-dogodilo-pre-godinu-dana-je-bio-dogovor-vucica-i-kurtija/>

<https://kossev.info/kosovo-online-najnovije-vesti-gradjani-sa-severa-o-banjskoj-od-totalne-enigme-do-dogovora/>

<https://www.kosovo-online.com/vesti/politika/kurti-srbija-odgovorna-za-teroristicki-napad-u-banjskoj-zahtevamo-da-izruci>

<https://kossev.info/godisnjica-banjske-vlada-u-pr-objavila-agendu-na-televizijama-specijalni-program/>

<https://www.rts.rs/vesti/politika/5539164/svece-pomen-godisnjica-oruzanih-sukoba-banjska.html>

<https://vreme.com/komentar/komandant-milan-radoicic-sta-sa-srpskim-herojem/>

<https://informer.rs/politika/vesti/832208/stoilkovic-slava-srbima-sa-kim-koji-su-dali-zivote-u-odbrani-domova>

Zaključak:

Medijsko izveštavanje o zatvaranju institucija, Briselskom dijalogu i hapšenjima na severu Kosova otkriva duboko ukorenjene podele između srpskih i albanskih narativa.

Kosovski mediji kao što su Koha, RTK i Kallxo naglašavaju značaj zakonitosti, suvereniteta i potrebe za vladavinom prava.

Suprotno tome, mediji na srpskom prenose narativ koji naglašava nezadovoljstvo srpske zajednice, prenoseći izjave sa terena u kojima su akcije kosovskih vlasti okarakterisane kao diskriminatorne i štetne za međuetničke odnose, dok je Kossev uključivao i informacije i izjave svih aktera, uključujući nadležne kosovske institucije i predstavnike međunarodne zajednice.

Ovi polarizovani narativi pokazuju izazove u postizanju uravnoteženog izveštavanja i podsticanju međusobnog razumevanja. Dok kosovski mediji naglašavaju izgradnju države i institucionalni integritet, srpsko-fokusirani mediji prioritet daju zaštiti prava nevećinskih zajednica i identiteta zajednice. Ova dvojnost rizikuje da produbi nepoverenje i učvrsti postojeće podele.

Da bi premostili ove razlike, mediji bi trebalo da teže nijansiranim izveštavanjem koje prepoznaje legitimne brige svih zajednica. Konstruktivan dijalog, zajedno sa fer i transparentnim postupcima institucija, od ključne je važnosti za izgradnju poverenja i promovisanje pomirenja na Kosovu.

Ključni nalazi:

Polarizacija u izveštavanju:

- **Srpski mediji:** Fokus na viktimizaciji Srba, uz upotrebu termina poput „represija“ i „državno nasilje“.
- **Albanski mediji:** Naglašavanje suvereniteta Kosova, zakonitosti i vladavine prava.

Narativi:

- **Srpski mediji:** Teme viktimizacije, kulturnog opstanka i otpora percipiranoj represiji.
- **Albanski mediji:** Teme suvereniteta, institucionalne snage i borbe protiv kriminala.

Učestalost ključnih tema:

- **Reči poput „saradnja“ i „pomirenje“:** Ove reči bile su često korišćene u negativnim kontekstima.
- **Reči poput „nasilje“ i „provokacija“:** Dominirale su u obe grupe medija, dodatno zaoštravajući percepciju sukoba.

Polarizovano izveštavanje odražava dublje socio-političke podele i zahteva uravnoteženu pokrivenost radi promovisanja razumevanja. Događaji obuhvaćeni ovim periodom koji su se dešavali na severu Kosova, hapšenja, policijske akcije kao i politička dešavanja bili su centar pažnje za medijsko izveštavanje, odražavajući složene dinamike između kosovskih Srba i Albanaca.

Zbog same kompleksnosti tema, u analizi je uziman veći vremenski period i korišćeni su izvori iz više medija kako bi se adekvatno pokrile teme od značaja za stanovnike severa Kosova.

ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Na osnovu sprovedenog istraživanja javnog mnjenja i analize medija formulisali smo Matricu faktora i rešenja za unapređenje odnose Srba i Albanaca (u daljem tekstu Matrica).

	Faktori	Rešenja	
ZAJEDNICA	Etnonacionalizam	Ustavni patriotizam	DRUŠTVO
	Etnofiletizam	Stečeni identiti, identiteti, koji su vezani za lična postignuća	
	Ofanzivni militarizam	Saradnja i dogovaranje na interetničkom nivou	
	Emocionalne barijere	Emocionalna bliskost	
	Umreženost na personalnom nivou	Umreženost na profesionalnom i poslovnom nivou	
	Medijska polarizovanost i niska informisanost	Medijska deliberacija	
	Nezadovoljstvo institucionalnim okvirom	Institucije koje su u funkciji prava zajednica	
	Nezadovoljstvo kvalitetom života	Ostvareni pripadnici zajednica	
	Etno isključenost	Inkluzivne forme etničkih autonomija	
	ETNO ENKLAVA	DRŽAVA	

U priloženoj Matrici su popisani faktori aktuelnog odnosa Albanaca i Srba na severu Kosova i Preševskoj dolini, ali i dat pregled željenih stanja, odnosno rešenja koja predstavljaju sliku tranzicije od (etno)zajednice do (građanskog) društva koje je kadro da uspostavi državu kao institucionalno-normativni regulatorni okvir, koji se bazira na vladavini prava, integritetu institucija i slobodnoj javnosti. Zamišljena tranzicija predstavlja put od mehaničke ka organskoj solidarnosti, bazičnim okvirima koji regulišu društvene odnose i identitete na nivou zajednice i društva.

U želji da Matricu učinimo više preciznom za svaku od navedenih dimenzija ćemo pojasniti i podsetiti na nalaze istraživanja.

Prva dimenzija Matrice se tiče prirode političkog identiteta građana koji se nalazi između etnonacionalizma i ustavnog patriotizma. Za razliku od etnonacionalizma, u čijoj osnovi je etnička identifikacija građana, ustavni patriotizam podrazumeva poštovanje ustava i iz njega proisteklih zakona, odnosno vrednosti i principa, kao što su demokratija, ljudska prava, vladavina prava i jednakost pred zakonom. Istraživanje je pokazalo da i kod Srba na severu Kosova i Albanaca u Preševskoj dolini dominira etnonacionalizam, koji je prepreka uspostavljanju ustavnog patriotizma, koji je legitimizacijski obrazac za uspostavljanje države sačinjene od vladavine prava, integriteta institucija i slobodne javnosti.

Druga dimenzija Matrice povezana je sa prvom i tiče se socijalnih identiteta građana, koji se nalaze na kontinuumu nasleđenih i stečenih identiteta. Nasleđeni identiteti su oni identiteti, koji se dobijaju od strane porodice i zajednice. Njihovo odbijanje predstavlja greh prema zajednici ili porodici. Najčešće se radi o identitetima koji se tiču etničke i verske pripadnosti. Nasuprot njima nalaze se stečeni identiteti, koje osoba stiče tokom života i karijere svojim samopregnućem. Istraživanje koje je sprovedeno govori o dominaciji nasleđenih, pre svega etnofiletističkih

identiteta, koji u prvi plan stavljaju verski i/ili etnički identitet, a iza njih su ostali identitete, koji su vezani za region, grad i profesiju.

Treća dimenzija na nivou Matrice odnosi se na ofanzivni militarizam, tj. spremnost da se podrži rat kao sredstvo prekrivanja granica i ispravljanju nepravdi učenjinih prema "svom" narodu. Nasuprot ofanzivnom militarizmu nalazi se interetnička i međudržavna saradnja bazirana na članstvima u asocijacijama regionalnim i međunarodnim asocijacijama, tj. poštovanju međunarodnih standarda. Istraživanje je pokazalo prisutnost tendencija, u nešto većoj meri kod ispitanika sa prostora Preševske doline, da podrži ofanzivni militarizam.

Četvrta dimenzija se tiče emocionalne komponente odnosa između Albanaca i Srba između emocionalne bliskosti i udaljenost. Sprovedeno istraživanje govori o postojanju barijera, odnosno emotivnoj udaljenosti između Srba i Albanaca na prostoru Preševske doline, Severa Kosova, Kosova i Srbije.

Peta dimenzija Matrice se odnosi na socijalnu umreženost Albanaca i Srba. Na jednoj strani je lični nivo umreženosti, a na drugoj umreženost koja osnovu ima u profesionalnom, odnosno poslovnom povezivanju. Nalazi iz ovog istraživanja pokazuju da postoji povezanost na ličnom nivou, dok poslovna i profesionalna skoro da ne postoji.

Šesta dimenzija se tiče medijske komunikacije koja se nalazi s jedne strane između medijske neprofesionalnosti, odnosno prisutnosti propagande, koja jača etničku disancu i stereotipe i s druge strane medijske deliberacije u kojoj mediji istražuju, analiziraju, propituju i moderiraju dijalog između albanske i srpske strane. Analiza sadržaja je pokazala da postoji medijska podvojenost u većini medija, odnosno da su mediji na braniku etno-nacija, a ne novinarske profesije.

Sedma dimenzija se tiče funkcionalnosti institucionalnog okvira, koji ima zadatak da predstavlja i štiti interese pripadnika nacionalnih zajednica ili to ne radi. Istraživanje pokazuju da postoji nizak stepen zadovoljstva funkcionalnosti domicilnog institucionalnog okvira kada su u pitanju Srbi sa severa Kosova, odnosno Albanci iz Preševske doline.

Osma dimenzija se odnosi na stav o kvalitetu života, odnosno mogućnosti da žitelji Severa Kosova i Preševske doline zadovolje svoja prava koja imaju kao pripadnici nacionalne zajednice. Istraživanje je pokazalo da i u slučaju Severa Kosova i Preševske doline postoji natpolovično nezadovoljstvo kvalitetom života i mogućnostima ostvarivanja prava kao pripadnika nacionalnih zajednica.

Deveta dimenzija Matrice se tiče identifikacije pripadnika nacionalnih zajednica sa etničkim prostorom na kojem zajednica 'živi u većini', a što za posledicu ima etnoizolaciju i zatvarenju, umesto preferencije inkluzivnih formi autonomije nacionalne zajednice. Istraživanje je pokazalo da kod ispitanika postoji preferencija ka etnoizolaciji.

Devet navedenih dimenzija u okviru Matrice predstavljaju analitički instrument za monitoring etničkih odnosa Srba i Albanaca, ali i društvenog konteksta u kojem albansko-srpski odnosi nastaju i razvijaju.

U osnovi instrumenta za monitoring je sociološki pristup koji u fokusu ima sagledavanje tranzicije od etno-zajednice ka (građanskom) društvu, koje ima potrebu za državom, koja počiva na vladavini prava, integritetu institucija i demokratska javnost.

Za razumevanje teorijskog koncepta srednjeg obima, koji nam služi da sakupljenje istraživačke nalaze sistematizujemo može da nam od koristi Analitička matrica integriteta demokratskog i autoritarnog društva, koja je nastala kao plod istraživanja integriteta. Njen nastanak ima za osnovu istu teorijsku osnovu, a od koristi je za sagledavanje logike prirode monitoringa.

U pitanju je podela na demokratsko društvo, koje je po svojim osobinama primer društva u čijoj osnovi je organska solidarnost, odnosno autoritarno društvo koje za osnovu ima mehaničku solidarnost. Pored navedene podele primetna je podela po principu autonomnosti i autoritarnosti, zatim formalnosti i procedure, naspram moći i samovolje, ali i subjektivnog u smislu aktivizma i individualizacije, odnosno objektivizacije u smislu pasivnosti i podređivanju kolektivnom.

Ova matrica, kao svaka je idealno tipski primer koji ne uključuje "sive" nijanse.

Tabela 1. Analitička matrica integriteta demokratskog i autoritarnog društva

	Integritet demokratskog društva	Integritet autoritarnog društva
Tip društvenog organizovanja	Asocijacije participacije	Zajednica lojalnosti i vođstva
Tip solidarnosti	Interesi	Emocije, tradicija
Regulator	Norma	Moć
Regulatorni okvir	Institucije	Volja
Donošenje odluka	Deliberacija na nivou javnosti	Oktroisanje od strane lidera ili moćne manjine
Vrsta izbora	Birajući izbori	Aklamativni izbori
Ko bira	Građanin	Podržavalac
Koga biraju	Institucionalne reprezentante interesa	Lidere i/ili milenarističke pokrete
Komunikacija	Slobodni mediji	Industrija populizma

Zaključci

- 1. Dominacija etnonacionalizma:** Istraživanje pokazuje da i na severu Kosova i u Preševskoj dolini dominira etnonacionalizam, koji ograničava mogućnost razvoja zajedničkih vrednosti baziranih na građanskom identitetu. Ova pojava snažno utiče na oblikovanje percepcija i međunacionalnih odnosa.
- 2. Nedostatak poverenja u institucije:** Ispitanici u oba regiona izražavaju značajan nivo nepoverenja prema institucijama, naročito prema onima koje se bave pravima nevećinskih i manjinskih zajednica. Ovo doprinosi osećaju marginalizacije i produbljuje etničke podele.
- 3. Medijska polarizacija:** Mediji u oba regiona predstavljaju ključan faktor u održavanju stereotipa i pojačavanju tenzija. Pristrasno izveštavanje o događajima često doprinosi stvaranju negativnih narativa.
- 4. Ekonomske i socijalne prepreke:** Diskriminacija u zapošljavanju, ograničavanje pristupa resursima i neadekvatno obrazovanje dodatno otežavaju uspostavljanje međusobnog poverenja.
- 5. Izolacija zajednica:** Fizička i simbolička izolacija, kroz etno-prostore, doprinosi održavanju međusobnog nepoznavanja i sprečava stvaranje organskih veza između zajednica.

Preporuke

Za Zajednice

1. **Promocija interkulturalnog dijaloga:** Organizovanje redovnih foruma, radionica i kulturnih događaja koji uključuju pripadnike obe zajednice.
2. **Jačanje profesionalnih veza:** Inicijative koje podstiču zajedničke poslovne poduhvate i umrežavanje na ekonomskom nivou mogu doprineti razbijanju stereotipa.
3. **Medijska pismenost i kampanje protiv stereotipa:** Edukativni programi o ulozi medija u oblikovanju stavova i kampanje koje promovišu objektivno i inkluzivno izveštavanje.

Za Države i Institucije

1. **Reforma obrazovnog sistema:** Integracija programa koji podstiču međukulturalno razumevanje, posebno u oblastima sa izraženim etničkim tenzijama.
2. **Podrška razvoju lokalnih institucija:** Obnova poverenja kroz transparentnost i uključivanje pripadnika manjinskih zajednica u rad institucija.
3. **Ekonomska integracija:** Programi subvencionisanja za zajedničke biznise i infrastrukturni projekti koji povezuju sever Kosova i jug Srbije.

Za Međunarodne Organizacije

1. **Monitoring medija i institucija:** Aktivnija uloga međunarodnih aktera u praćenju i izveštavanju o kršenju ljudskih prava i diskriminaciji.
2. **Finansijska i tehnička podrška inicijativama za pomirenje: Podrška projektima koji ciljaju smanjenje etničkih tenzija kroz kulturu, sport i obrazovanje.**

Dugoročni Ciljevi

Uspostavljanje „etničkog mosta“: Kreiranje održivih partnerstava između ključnih aktera u regionu radi promocije stabilnosti i razvoja.

Transformacija identiteta: Prelazak sa dominantnih etničkih identiteta na građanski i profesionalni identitet kao osnovu za buduće odnose.

SADRŽAJ

O PROJEKTU	5
ISTRAŽIVANJE JAVNOG MNJENJA.....	6
Uzorak Preševska dolina.....	6
Uzorak Kosovo	7
Poimanje nacije	8
Društveni identiteti	12
Stav o ofanzivnom militarizmu	15
Osećanja jednih o drugima.....	17
Problemi i rešenja.....	23
IZVEŠTAJ FOKUS GRUPE	25
Metodološki okvir	25
Fokus grupe – Preševska dolina.....	25
Fokus grupe Sever Kosova	27
Preliminarna zapažanja:.....	29
ANALIZA MEDIJSKOG IZVEŠTAVANJA	30
Monitoring izveštavanja mediji u Srbiji (RTS1 i portal www.bujanovacke.co.rs).....	31
ANALIZA IZVEŠTAVANJA MEDIJA NA KOSOVU	38
ZAKLJUČCI I PREPORUKE	56
Zaključci.....	59
Preporuke.....	60